

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Φορολογική Πολιτική & Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα

Πτυχιακή Εργασία

Στυλιανού Κ. Ηλία

Θεσσαλονίκη 2015

**Φορολογική Πολιτική & Οικονομική Κρίση
στην Ελλάδα**

**Η μόνη αξία των οικονομικών προβλέψεων είναι
ότι κάνουν την αστρολογία να φαίνεται αξιόπιστη**

[J.K. Galbraith, 1908-2006, Καναδός οικονομολόγος]

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	4
1. Εισαγωγή	5
2. Βιβλιογραφική επισκόπηση	7
2.1 Δημοσιονομική πολιτική: έννοια και περιεχόμενο	7
2.2 Ο ελλειμματικός προϋπολογισμός ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης	13
3.3 Η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη.....	17
3. Η Ελληνική περίπτωση	22
3.3 Μετάθεση της οικονομικής κρίσης στη χώρα.....	22
3.2 Η φορολογική πολιτική της χώρας, πριν και μετά την εμφάνιση της κρίσης.....	26
3.2.1 Το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα: δομή & οργάνωση	27
3.2.2 Έσοδα και Δαπάνες, Δημόσιο χρέος και Φοροδιαφυγή.....	38
3.3.3 Η πολιτική των μνημονίων	46
3.3 Η νέα φορολογική πολιτική: αναπτυξιακή ή εισπρακτική;.....	51
4. Συμπεράσματα και Προτάσεις.....	56
5. Βιβλιογραφία	58
5.1 Ελληνόγλωσση.....	58
5.2 Ξενόγλωσση	59

Περίληψη

Η εδραίωση της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας, τον πλέον αδύναμο κρίκο της ΟΝΕ, έχει επιφέρει σημαντικό πλήγμα στον κοινωνικό και παραγωγικό ιστό της, χωρίς να διαφαίνεται –μετά από πέντε χρόνια- κάποιος ορίζοντας επιτυχημένης εξόδου από αυτή. Στερούμενη της απαραίτητης οικονομικής δύναμης και των μηχανισμών διαχείρισης της κρίσης, εναπόθεσε τις ελπίδες της - για άλλη μια φορά- στον ξένο παράγοντα, δηλαδή, στην άπειρη Ε. Ένωση και στο ...πολύπειρο αλλά πλήρους σκοπιμοτήτων ΔΝΤ.

Ο εκπρόσωπος του ξένου παράγοντα, η λεγόμενη τρόικα (Ε.Ε., ΕΚΤ & ΔΝΤ), από πολλούς θεωρήθηκε ο «από μηχανής θεός» που θα επιλύσει τα προβλήματα της χώρας. Προς μεγάλη τους διάψευση, όμως, η τρόικα επιβλέπει τη συλλογή εσόδων προκειμένου να διασφαλιστεί η αποπληρωμή των πιστώσεων που έλαβε η χώρα από τους «σωτήρες» της. Αφού οι κυβερνήσεις της δεν προχώρησαν σε ριζικές αλλαγές – εκρίζωσης, κυρίως, του ευνοιοκρατικού καθεστώτος και των αποκλεισμών-, επέβαλλαν μια άνευ προηγουμένου φορολογική πολιτική.

Συνέπεια της πολιτικής «επεκτατικής λιτότητας» είναι η δραματική μείωση των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων, η αύξηση της ανεργίας –ειδικά των νέων- και η εξαθλίωση μεγάλου τμήματος του ελληνικού λαού. Χωρίς ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις και αναδιοργάνωση του κρατικού (άκρως κομματικού) μηχανισμού, χωρίς ρευστότητα από τις δήθεν «συστημικές» τράπεζες και μια πολιτική του τύπου «ο σώζων εαυτόν σωθείτο», δεν φαίνεται κάτι αισιόδοξο για τη χώρα.

1. Εισαγωγή

Η παγκοσμιοποίηση, όπως και αν την εννοεί κανείς, λειτούργησε σαν ένας μηχανισμός μετάθεσης φορτίων προς εκείνους που ήταν οι λιγότερο υπαίτιοι της οικονομικής κρίσης η οποία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2008 ως κρίση των ακινήτων και του τραπεζικού της συστήματος. Με άλλα λόγια, η κρίση πέρασε στην Ε. Ένωση λόγω των συνδεδεμένων οικονομιών και μετά στην Ελλάδα, λόγω και των εγγενών της αδυναμιών, σαν κρίση χρέους και δανεισμού του κράτους, όχι και των τραπεζών της. Αδύναμη να αντεπεξέλθει στις ανάγκες διαχείρισης μιας τέτοιας κρίσης, αποδυναμωμένη από μηχανισμούς άσκησης συγκροτημένης πολιτικής, χωρίς ισχυρό «πολιτικό κεφάλαιο» και διάθεση για μάχη, η χώρα εναπόθεσε -για πολλοστή φορά- τις τύχες της στη λεγόμενη κοινοτική αλληλεγγύη.

Η Ευρωπαϊκή -κατ' επίφαση- Ένωση, στερούμενη των κατάλληλων μηχανισμών επεδίωξε τη συνεργασία με το ΔΝΤ το οποίο θεωρείται πως διαθέτει τη «σχετική εμπειρία» διαχείρισης κρίσεων, αλλά δεν χαίρει και της δέουσας αναγνώρισης αφού κατέστρεψε οικονομίες και κοινωνίες από όπου κι αν πέρασε.

Με κυβερνήσεις χωρίς εθνική πολιτική και μόνη στρατηγική την ανάληψη της εξουσίας από το κόμμα τους, με εκλογικό και όχι μακροχρόνιο ορίζοντα¹ και με την πρακτική να κρύβουν τα σκουπίδια τους κάτω από το χαλί, η χώρα βρέθηκε στο «μάτι του κυκλώνα». Τα ήρεμα νερά στα οποία έπλεε μέχρι το 2008, δανειζόμενη με κάθε τρόπο, χωρίς φειδώ και αναπτυξιακή στρατηγική που θα δημιουργούσε τον αναγκαίο πλούτο, υπήρξαν ο προπομπός της καταιγίδας -τροπικού χαρακτήρα- που έπληξε τη χώρα. Χωρίς ικανό καπετάνιο και πυξίδα, εθισμένη στη «διασφαλισμένη»² πλευση και χωρίς μακρόπνοη πολιτική δημιουργίας παραγωγικού μηχανισμού, μέσω του οποίου θα ήταν δυνατό να αποπληρώσει τα δάνειά της.

Με τους κρουσμούς των δανείων να έχουν στερέψει, τα χρέη -είτε από μετάθεση βαρών είτε για την ανάγκη χρηματοδότησης της παρασιτικής οικονομίας της- να έχουν διογκωθεί, άρχισαν οι κυβερνήσεις της να εκποιούν ό,τι έχει απομείνει από την περιουσία της χώρας για τη δήθεν αποφυγή της καταστροφής. Στο πλαίσιο της «πολιτικής εξόδου» από μια κρίση που πλήττει κυρίως τον, από καιρό ισχνό, ιδιωτικό τομέα και λιγότερο το δημόσιο -τη δεξαμενή ψήφων όλων των κυβερνήσεων-, υιοθετήθηκε και

¹ Η παροιμία του «ποιος ζει και ποιος πεθαίνει» ή του «ζήσε Μάη μου να φας τριφύλλι» αποδίδει αρκετά την παραπάνω αντίληψη.

² Εδώ ταιριάζει η παροιμία «δε με χρωστάνε μα χρωστώ κι αν θέλω βρίσκω κι άλλα».

ακολουθείται μια φορολογική πολιτική χωρίς καμία λογική η οποία, όπως διαπιστώνεται μέχρι στιγμής, μόνο σε ανάκαμψη της οικονομίας δε μπορεί να οδηγήσει.

Το δαιδαλώδες γραφειοκρατικό σύστημα κινητοποιήθηκε για τη συλλογή φορολογικών εσόδων, ξεκίνησε από τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους –την ανέκαθεν εύκολη λεία- των οποίων έπληξε και την περιουσία. Ο δήθεν εξορθολογισμός των φορολογικών βαρών και η απόδοση φορολογικής δικαιοσύνης, εξελίχθηκαν σε επικοινωνιακό τέχνασμα κάλυψης της ευνοϊκότερης συμπεριφοράς απέναντι στα υψηλά εισοδήματα εκείνων που στηρίζουν την εκάστοτε κυβέρνηση, των ενταγμένων δηλαδή στο σύστημα εξουσίας της χώρας³.

Το βασίλειο της ευνοιοκρατίας, του κομματισμού και της διαφθοράς της χώρας, με εργαλείο τη φορολογική πολιτική και γενικότερα, τη δημοσιονομική πολιτική, εξυπηρετούσε κυρίως τις μικροπολιτικές σκοπιμότητες των κυβερνήσεων και τα συμφέροντα μιας οικονομικής ολιγαρχίας χωρίς εθνική συνείδηση. Ακόμη και τώρα, στην περίοδο κρίσης που διανύουμε, τέτοιου είδους αδιαφανείς και υστερόβουλες πολιτικές, γίνονται ακόμα εντονότερες με συνέπεια την εξέλιξη της οικονομικής κρίσης σε δυσβάσταχτο φορτίο των μεσαίων και χαμηλών, κυρίως εισοδημάτων.

Η παρούσα εργασία στοχεύει να παρουσιάσει μια σύνοψη της δυσμενούς θέσης στην οποία περιήλθε, με ευθύνη βέβαια της πολιτικής της «ηγεσίας» αλλά και του λαού της, και να σκιαγραφήσει τις προοπτικές της χώρας που μόνο αισιόδοξες δεν είναι.

Η σύντομη αναφορά στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την κρίση, τη θεωρία και τον τρόπο διαχείρισής της από χώρες που βρέθηκαν στη δίνη της, αποδίδεται στη δεύτερη ενότητα την οποία ακολουθεί, η τρίτη με αναφορά στην περίπτωση της χώρας μας της οποίας η φορολογική πολιτική, η διαχείριση των εσόδων και του χρέους, αλλά και η πίστη της στην έξωθεν επιβολή μέτρων εξυγίανσής της, την βύθισαν ακόμη περισσότερο, καθώς οι μέχρι τώρα -πέρα από κάθε λογική, θεωρητική και πρακτική τεκμηρίωση- πολιτικές των «σωτήρων» μας ουδέν απέφεραν, παρά μόνο επιδείνωση της κρίσης. Στην τέταρτη ενότητα, επιχειρείται κάποια εκτίμηση της κατάστασης και ένας περιορισμός της απαισιοδοξίας για το μέλλον της πατρίδας. Στην τελευταία, παρουσιάζεται η βασική, ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση, βιβλιογραφία που τροφοδότησε τις απαραίτητες, για τη σύνθεση της εργασίας, σκέψεις και γνώσεις.

³Τα στοιχεία για την Ελλάδα καταδεικνύουν πως το 1% του πληθυσμού της ενισχύθηκε την περίοδο της κρίσης. Ειδικότερα, το πλουσιότερο 1% των Ελλήνων, το μεν 2000 κατείχε το 54,1% του πλούτου που μέχρι το 2007 έπεσε στο 48,6%, ενώ το 2014 κατείχε το 56,1%! <http://tvxs.gr/news/ellada/1-ton-ellinon-katexei-56-toy-ploytoy-tis-xoras>, 16/10/2014.

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

2.1 Δημοσιονομική πολιτική: έννοια και περιεχόμενο

Η δημοσιονομική πολιτική μαζί με τη νομισματική πολιτική⁴ αποτελούν τους δύο βασικούς τρόπους με τους οποίους η κυβέρνηση ενός κράτους μπορεί να επηρεάσει τη ζήτηση και το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, τη διανομή του εισοδήματος και τον τρόπο κατανομής των πόρων. Πολιτική που έχει σαν στόχο τη ρύθμιση ανάμεσα στα δύο βασικά μεγέθη, τις κρατικές δαπάνες και τη φορολογία (Stiglitz, 1992-Gayer κ.α., 2011). Με τις παρεμβάσεις επί της φορολογίας και των δαπανών επιδιώκεται, είτε ο περιορισμός της κυκλοφορίας του χρήματος αφού η μεγαλύτερη φορολόγηση μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα, είτε η αύξησή του με την ενίσχυση της ρευστότητας της αγοράς.

Η επιβολή υποχρεωτικής ενίσχυσης των εσόδων του κράτους από τους πολίτες του, αλλά και από όσους ασκούν οικονομική δραστηριότητα μέσα στα όριά του, ή με μία λέξη η φορολογία, υφίσταται από την αρχαιότητα ως υποχρέωση των ανθρώπων να καταβάλλουν αντικείμενα ή προϊόντα αξίας, σε άρχοντες ή κράτη, με κύριο λόγο την παροχή προστασίας. Σε κάθε περιοχή, ο έχων τη στρατιωτική και πολιτική εξουσία ή την οικονομική, ως γαιοκτήμονας, εισέπραττε (με τη βία πολλές φορές) τις εισφορές από τους υπηκόους και τις απέδιδε στην ανώτατη αρχή, η οποία και τις χρησιμοποιούσε όπως αυτή ήθελε, αποζημιώνοντας βεβαίως, τους τελώνες παραχωρώντας τους αξιώματα αλλά και μέρος του πλούτου.

Η δημοσιονομική πολιτική, λοιπόν, ξεκίνησε από τη συλλογή των φόρων και τη διάθεσή τους από τον άρχοντα για την εξυπηρέτηση των σκοπών του και κατόπιν του μορφώματος που ακολούθησε, είτε εθνικού είτε –αργότερα- κρατικού. Η φορολογία σήμερα πλέον αποτελεί μια σημαντική δραστηριότητα καθώς εξασφαλίζει περισσότερο από το 90% των εσόδων όλων –σχεδόν- των χωρών του κόσμου και ιδιαίτερα, στις περισσότερες ανεπτυγμένες. Αποτελεί μια βασική δραστηριότητα του κράτους

⁴ Η νομισματική πολιτική η οποία διαμορφώνεται και πραγματοποιείται από την κεντρική τράπεζα ενός κράτους, αποτελεί την προσπάθεια των κυβερνήσεων να επηρεάζουν την προσφορά χρήματος, δηλαδή, την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί στην οικονομία μιας χώρας.

Στην Ελλάδα, από το έτος 2002, με την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και την καθιέρωση του Ευρώ (€) ως ενιαίο νόμισμα, η νομισματική πολιτική αποτελεί δικαίωμα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και μόνο.

που έστησε και τον κατάλληλο φορολογικό μηχανισμό προκειμένου να διασφαλίσει το μεγαλύτερο δυνατό ύψος εσόδων και να αποφύγει τις διαρροές (φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή, κλπ.).

Παρότι δεν αποτελεί μοναδικό πόρο ενός κράτους η φορολογία, είναι η κύρια πηγή εσόδων του. Υπάρχουν περιπτώσεις ενίσχυσης των εσόδων μέσω δημιουργίας μονοπωλίων που ελέγχονται από το κράτος (πχ., μέχρι πρότινος στο οινόπνευμα, τα σπύρτα, τα τυχερά παιχνίδια, κλπ.) όπως επίσης, μέσω τελωνιακών δασμών και λοιπών εισφορών που μπορεί να επιβάλλει σε εμπορικές συναλλαγές που πραγματοποιούνται εντός τις επικράτειάς του (Τάτσος, 2012).

Στόχο της φορολογικής πολιτικής, πιο αναλυτικά, αποτελούν:

1. **Η πολιτική διαχείρισης των οικονομικών του δημοσίου:** επιτυγχάνεται με την αυξομείωση των άμεσων ή έμμεσων φόρων, καθώς και με την αυξομείωση των δημοσίων δαπανών, ανάλογα με τις επιλογές ανάπτυξης της οικονομίας, ή της συγκράτησης του πληθωρισμού, κλπ..
2. **Η πολιτική ρύθμισης δαπανών και εσόδων του δημοσίου:** επιδιώκεται ανάλογα η ισοσκελίση του προϋπολογισμού, το πλεόνασμα (= κρατικά έσοδα > κρατικές δαπάνες), ή και το έλλειμμα (= κρατικά έσοδα < κρατικές δαπάνες) του οποίου η συσσώρευση από προηγούμενες χρήσεις του προϋπολογισμού, συνιστά το γνωστό εθνικό χρέος (Stiglitz, 1992).
3. **Η ανακατανομή του πλούτου:** μέσω της οποίας επιδιώκεται η άμβλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων και η βελτίωση της συνολικής ευημερίας.

Όταν η κυβέρνηση συλλέγει φόρους από τους πολίτες, τα χρήματα μεταφέρονται προς την κεντρική διοίκηση η οποία και τα διαχειρίζεται. Η πρακτική αυτή διασφαλίζει τον έλεγχο και μπορεί, ταυτόχρονα, να βοηθήσει στην καταπολέμηση του πληθωρισμού (τη γενική αυξητική πορεία των τιμών) που αποδυναμώνει την οικονομία. Όταν η κυβέρνηση ξοδεύει τα χρήματα (πχ., για πληρωμές κοινωνικής ασφάλισης, για την κατασκευή αυτοκινητοδρόμων, για εξοπλισμούς, κλπ.), το χρήμα μετακινείται από την κυβέρνηση προς την κοινωνία. Αυτή η διαδικασία αναδιανομής μπορεί να τονώσει μια νωθρή οικονομία, να ενθαρρύνει τους ανθρώπους ενισχύοντας τη θετική τους προσδοκία αλλά και τις πρωτοβουλίες τους για την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης.

Αξιοσημείωτο είναι, ότι η φορολογική πολιτική δεν αφορά μόνο τους ελλειμματικούς, πλεονασματικούς και ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς, τα βασικά της δηλαδή στοιχεία. Επηρεάζει, επίσης, τη συνολική ζήτηση και κάποιες άλλες πτυχές της οικονομίας, όπως η ρευστότητα, τα επιτόκια και κατά συνέπεια, όλη την οικονομική δραστηριότητα. Η φορολογική πολιτική, πέρα των άλλων, επηρεάζει, θετικά ή αρνητικά, τα κοινωνικά και αναπτυξιακά δεδομένα του κράτους (Stiglitz, 1992-Gayer κ.α., 2011).

Μέχρι τη δεκαετία του 1960, αλλά και πριν την εμφάνιση του J. M. Keynes, οι ισοσκελισμένοι προϋπολογισμοί απ' όλους θεωρούντο ως υπεύθυνη πολιτική. Η σκοπιμότητα των ισοσκελισμένων προϋπολογισμών αμφισβητήθηκε από τον Keynes που υποστήριζε, ότι οι προϋπολογισμοί πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της οικονομίας. Ο κρατικός προϋπολογισμός, όπως υποστήριξε, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την προώθηση της συνολικής ζήτησης και της πλήρους απασχόλησης, ιδιαίτερα δε κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης.

Η κυβέρνηση, σύμφωνα πάντα με τον Keynes, θα πρέπει να επιδιώκει μια αντικυκλική πολιτική για τη "βελτιστοποίηση" και τη σταθεροποίηση της οικονομίας, είτε υιοθετώντας ελλειμματικό προϋπολογισμό κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης, ώστε να τονώσει τη συνολική ζήτηση, είτε δημιουργώντας πλεόνασμα στον προϋπολογισμό κατά τη διάρκεια της επέκτασης, προκειμένου να τη συγκρατήσει (Stiglitz, 1992).

Ο κρατικός προϋπολογισμός, λοιπόν, είναι το κύριο εργαλείο της φορολογικής πολιτικής, μέσω του οποίου καταβάλλεται προσπάθεια σταθεροποίησης και εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας.

Το έλλειμμα του προϋπολογισμού μπορεί να αλλάξει για δύο λόγους:

- 1. Ως παθητικό έλλειμμα:** προκύπτει χωρίς να έχει υπάρξει κάποια αλλαγή στη φορολογική πολιτική, πράγμα που μπορεί να αντικατοπτρίζει την τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας όπως πχ., κατά τη διάρκεια της ύφεσης αυξάνεται το έλλειμμα. Κατά τη διάρκεια της ύφεσης τα φορολογικά έσοδα μειώνονται και καθώς δεν αυξάνονται οι δαπάνες, επιτυγχάνεται μικρότερο έλλειμμα ή και πλεόνασμα του προϋπολογισμού (Stiglitz, 1992- Gayer κ.α., 2011). Με βάση τα παραπάνω, για να σταθεροποιηθεί η οικονομία όταν βρίσκεται σε ύφεση, θα πρέπει να εφαρμοστεί επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, δηλαδή, αύξηση δαπανών ή/ και μείωση των φόρων. Αυτό οδηγεί στην αύξηση του ελλείματος του προϋπολογισμού και συνεπώς, για το καλύψει η κυβέρνηση προσφεύγει στο δανεισμό χρημάτων από χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, άτομα, επιχειρήσεις, κλπ..

2. Ως **ενεργό έλλειμμα**: δημιουργείται από την εσκεμμένη και διακριτική (ευνοϊκή για κάποιες ομάδες συμφερόντων, πολλές φορές) φορολογική πολιτική, με σχέδιο και με πρόθεση να δαπανηθούν περισσότερα από όσα θα εισπραχθούν. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική (το ενεργό έλλειμμα του προϋπολογισμού) περιλαμβάνει, συνήθως, κάποιο συνδυασμό από περικοπές φόρου εισοδήματος των φυσικών προσώπων και των επιχειρήσεων, καθώς και από την αύξηση των δαπανών, με πιθανό το έλλειμμα του προϋπολογισμού. Όταν η οικονομία επεκτείνεται, τα φορολογικά έσοδα ενισχύονται, ενώ οι δαπάνες συρρικνώνονται λόγω της ισχυρής οικονομίας.

Η ύπαρξη αρκετών δευτερογενών επιπτώσεων οι οποίες, στην ουσία, αποδυναμώνουν την ισχύ της πολιτικής ενεργού ελλείμματος, άρχισε να αναγνωρίζεται από τη βιβλιογραφία (Stiglitz, 1992- Gayer κ.α., 2011) αλλά και από την πρακτική. Η υλοποίηση της πολιτικής ενεργού ελλείμματος, λόγω των αναγκών χρηματοδότησής της και του συνακόλουθου δανεισμού, οδηγεί τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα. Συνέπεια του υπερδανεισμού είναι η μεγαλύτερη επιβάρυνση της αποπληρωμής του για το δημόσιο, αλλά και ο παραγκωνισμός του ιδιωτικού τομέα που αδυνατεί να βρει τα αναγκαία κεφάλαια ανάπτυξης και λειτουργίας του, λόγω κόστους και μικρής προσφοράς κεφαλαίων προς αυτόν.

Η αδυναμία δανεισμού του ιδιωτικού τομέα, αφενός μεν περιορίζει τη συνολική ζήτηση, αφετέρου δε, επιδρά αρνητικά στη μελλοντική παραγωγή λόγω μειωμένων επενδύσεων. Οι μειωμένες επενδύσεις οδηγού στη μείωση των κερδών, τον περιορισμό της απασχόλησης και των εισοδημάτων, των κρατικών εσόδων, κλπ., προκαλώντας έτσι μία δίνη που καταπίνει την οικονομία και την κοινωνία όπως άλλωστε το βιώνουμε τον τελευταίο καιρό στη χώρα μας.

Ένα άλλο μειονέκτημα της κεϋνσιανής προσέγγισης είναι ο συντονισμός της πολιτικής προκειμένου αυτή να είναι αποτελεσματική και να μειώσει την οικονομική αστάθεια, είτε με την τόνωση της οικονομίας όσο διαρκεί η ύφεση, είτε με τον περιορισμό της στη φάση μιας πληθωριστικής διόγκωσης.

Το πρόβλημα της χρονικής υστέρησης στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής καθιστά σχεδόν ανέφικτη την αποτελεσματικότητά της, αναδεικνύοντας το χρονικό σημείο παρέμβασης σε σημαντική παράμετρο. Συγκεκριμένα, οι ακόλουθες μορφές χρονικής υστέρησης, δημιουργούν πολύ μεγάλα προβλήματα στην αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής:

- 1. Υστέρηση Αναγνώρισης** της ύπαρξης προβλήματος της οικονομίας το οποίο χρειάζεται επίλυση (διόρθωση). Η εκδήλωση μιας ύφεσης προηγείται αρκετά μέχρι που να γίνει αντιληπτή από τα στατιστικά μεγέθη που αφορούν την περίοδο εμφάνισής της, αφού οι δείκτες εκτιμώνται σε μεταγενέστερη περίοδο. Μπορεί πχ., να έχει ξεκινήσει το 1^ο τρίμηνο του έτους, να εξακολουθεί στο 2^ο και να γίνει αντιληπτή προς το τέλος του 3^{ου} τριμήνου, και έτσι να χαθεί σημαντικός χρόνος ανταπόκρισης της πολιτικής (Stiglitz, 1992- Gayer κ.α., 2011).
- 2. Διοικητική και Νομοθετική Υστέρηση** θέσπισης πολιτικής διόρθωσης της πορείας της οικονομίας. Αυτοί που χαράσσουν τη φορολογική πολιτική πρέπει να περάσουν -από τη Βουλή- την κατάλληλη νομοθεσία για να αυξήσουν ή να μειώσουν τους φόρους, να αυξήσουν ή να μειώσουν το έλλειμμα, κλπ.. Η διάρκεια σύνθεσης της κατάλληλης πολιτικής, της έγκρισής της από το κοινοβούλιο προκειμένου να γίνει νόμος του κράτους και να αρχίσει να εφαρμόζεται, απαιτεί αρκετό χρόνο ο οποίος προστίθεται σε εκείνον της συνειδητοποίησης και εντοπισμού του προβλήματος, για να επιτείνει ακόμη περισσότερο την αναποτελεσματικότητα των μέτρων (Stiglitz, 1992- Gayer κ.α., 2011).
- 3. Υστέρηση των Επιπτώσεων** επηρεασμού της οικονομίας, λόγω της αλλαγής στη φορολογική πολιτική. Ακόμη και μετά τη διαμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου, μπορεί να υπάρξει μια περίοδος αρκετών μηνών πριν τον επηρεασμό της πραγματικής οικονομίας.

Διορθωτικά προς τις χρονικές υστερήσεις, οι οποίες δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στη δημοσιονομική πολιτική, επιδρούν άμεσα κάποια φορολογικά προγράμματα που παρέχουν αυτόματη αντικυκλική πολιτική, χωρίς την αλλαγή της νομοθεσίας, που συνδράμουν στην υποσκέλιση ορισμένων από αυτά. Οι αυτόματοι σταθεροποιητές –όπως λέγονται- προωθούν αυτόματα το έλλειμμα του προϋπολογισμού κατά τη διάρκεια της ύφεσης και το πλεόνασμά του, κατά τη διάρκεια μιας επέκτασης. Για παράδειγμα, όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση, αυτοί που απολύονται λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας με συνέπεια να αυξάνονται οι δημόσιες δαπάνες από τη μια και από την άλλη, να μειώνονται τα έσοδα από φόρους λόγω μείωσης της απασχόλησης (Stiglitz, 1992). Κατά συνέπεια, ο προϋπολογισμός ωθείται προς το έλλειμμα κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης, παρέχοντας την επεκτατική (αυξάνοντας τις δαπάνες) δημοσιονομική πολιτική στη σωστή στιγμή. Το αντίθετο συμβαίνει κατά τη φάση επέκτασης της οικονομίας, καθόσον μειώνονται οι δαπάνες (επιδόματα ανεργίας) και αυξάνονται

οι φόροι λόγω της απασχόλησης, με συνέπεια ο προϋπολογισμός να κινείται προς ένα πλεόνασμα (περιοριστική δημοσιονομική πολιτική), στο σωστό χρόνο.

Οι οικονομικές συνθήκες επηρεάζουν σημαντικά τα έσοδα από τη φορολογία στα κέρδη καθώς σε μεγάλο βαθμό είναι συγκυριακά, αυξανόμενα κατά την επέκταση και μειούμενα κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης. Η μείωσή τους συμβάλει στη δημιουργία ελλείμματος του προϋπολογισμού κατά τη διάρκεια της συρρίκνωσης, ενώ η αύξησή τους κατά τη διάρκεια της επέκτασης, συμβάλει στο πλεόνασμά του (Gayer κ.α., 2011).

Ο αυτόματος σταθεροποιητής ενός προοδευτικού συστήματος φόρου εισοδήματος επενεργεί σταθεροποιητικά γιατί, όταν τα εισοδήματα αυξάνονται και η οικονομία επεκτείνεται, οι άνθρωποι μεταβαίνουν σε υψηλότερα φορολογικά κλιμάκια εισοδήματος, με συνέπεια την ενίσχυση των φορολογικών εσόδων και τη δημιουργία πλεονάσματος στον προϋπολογισμό. Αντίθετα, όταν τα εισοδήματα πέφτουν, όπως συμβαίνει κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης, οι άνθρωποι μετακινούνται σε χαμηλότερη φορολογική κλίμακα, οπότε, μειώνονται τα φορολογικά έσοδα και δημιουργείται το έλλειμμα. Οι αυτόματοι σταθεροποιητές συμβάλλουν στην αύξηση, κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης και στη μείωση του ελλείμματος, κατά τη διάρκεια μιας επέκτασης, προκαλώντας κάποια αντικυκλική δημοσιονομική πολιτική.

Κατά τη νεοκλασική άποψη, η ενεργός δημοσιονομική πολιτική είναι εντελώς ανίκανη καθώς η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική (των ελλειμμάτων), για παράδειγμα, δεν θα λειτουργήσει καθόλου. Υποθέτει, δηλαδή, ότι οι άνθρωποι κοιτούν προς το μέλλον έχοντας «ορθολογικές προσδοκίες» ως προς αυτό και ότι οι χρηματοπιστωτικές αγορές είναι αποτελεσματικές (Gayer κ.α., 2011). Η απρόσωπη αγορά είναι ο «από μηχανής θεός» που θα επιφέρει την ισορροπία στο σύστημα και ο άνθρωπος, απλά, πρέπει να περιμένει μέχρι την εμφάνισή του χωρίς να παρεμβαίνει.

Κατά τη νεοκλασική άποψη, επίσης, οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται, ότι οι φορολογικές εκπτώσεις που χρηματοδοτούνται με ένα έλλειμμα του σήμερα, συνεπάγονται μια αντίστοιχη αύξηση των φόρων αύριο και δεν εξαπατούνται. Με άλλα λόγια, τα ελλείμματα του προϋπολογισμού απλά αντικαθιστούν μελλοντικούς φόρους έναντι εκείνων του παρόντος και ως εκ τούτου, οι άνθρωποι σκεπτόμενοι ορθολογικά θα αποταμιεύσουν το παρόν εισόδημα προκειμένου να καλύψουν τις μελλοντικές φορολογικές τους υποχρεώσεις με συνέπεια να μην επηρεαστεί η κατανάλωση, όπως ισχυρίζεται ο Keynes, ούτε και θα αλλάξουν τα διεθνή επιτόκια, η παραγωγή και η απασχόληση.

Η «νεοφιλελεύθερη», όπως αργότερα ονομάστηκε η παραπάνω συντηρητική άποψη, υποστήριξε, ότι ο καλύτερος τρόπος για να τονωθεί η ζήτηση ήταν να διοχετευθούν χρήματα απευθείας στους καπιταλιστές, τα οποία θα προέρχονταν από περικοπές μισθών και φόρων. Αυτή η θεωρία έγινε γνωστή ως «οικονομικά της προσφοράς», σε αντίθεση με τις πολιτικές του Keynes που ήταν προσανατολισμένες στη ζήτηση (Stiglitz, 1992- Gayer κ.α., 2011). Μέχρι σήμερα, πάντως, δεν έχει επιβεβαιωθεί η νεοφιλελεύθερη άποψη, ούτε στη χώρα μας, ούτε και σε άλλες χώρες του ευρωπαϊκού νότου, για να περιοριστούμε στην Ε. Ένωση.

2.2 Ο ελλειμματικός προϋπολογισμός ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το έλλειμμα του προϋπολογισμού περιγράφει την κατάσταση κατά την οποία οι δαπάνες, ή μάλλον οι προβλεπόμενες δαπάνες, υπερβαίνουν τα έσοδα, ή τα προβλεπόμενα έσοδα. Τα ελλείμματα για τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα είναι απαγορευτικά διότι μπορούν να τις οδηγήσουν στον αφανισμό, οι κυβερνήσεις όμως, μπορούν να λειτουργούν με ελλείμματα στον προϋπολογισμό τους για χρόνια, όπως άλλωστε και οι επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Στη χώρα μας, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί βάσιμα, ότι αποτέλεσαν ένα διάυλο μετάγγισης πλούτου προς συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων οι οποίες, βέβαια, στήριζαν την τάξη των πολιτικών και τις κυβερνήσεις που σχημάτιζαν.

Ο ελλειμματικός προϋπολογισμός επιδρά στην οικονομία, κυρίως, μέσω της αύξησης των επιτοκίων που οδηγεί η ζήτηση (δανεικού) χρήματος, στην οποία προχωρεί η κυβέρνηση εκδίδοντας ομόλογα για τη χρηματοδότησή του. Με την έκδοση των, κατά τα άλλα, ασφαλών ομολόγων, το κράτος (η κυβέρνηση, δηλαδή) ανταγωνίζεται με άλλους (κράτη, καταναλωτές, επενδυτές, επιχειρήσεις, οργανισμοί) για να προσελκύσει κεφάλαια από διάφορους χρηματοπιστωτικούς φορείς, ή τους αποταμιευτές γενικότερα.

Το έλλειμμα του προϋπολογισμού μπορεί να χρησιμοποιήσει η κυβέρνηση προκειμένου να διαχειριστεί τη ζήτηση, να συμβάλλει έτσι στη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων και, σύμφωνα με τη μακροοικονομική θεωρία (Stiglitz, 1992- Gayer κ.α., 2011), να ωθήσει εκ νέου την οικονομία προς υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης.

Σε ό,τι αφορά τις πραγματικές αυτόνομες δαπάνες, μέσω των οποίων επιδιώκεται η αναζωπύρωση της οικονομικής δραστηριότητας, κατά τον Gaye κ.α. (2011) τις συνθέτουν τέσσερα στοιχεία:

α) η ανάλωση κεφαλαίου (πχ., για τη λειτουργία του κράτους, του οποίου το λειτουργικό κόστος αποτελεί συνάρτηση του μεγέθους και της αποτελεσματικής οργάνωσής του),

β) η δημόσιες επενδύσεις (πχ., δημιουργία υποδομών, κλπ.)

γ) η χρηματοδότηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού, και,

δ) το πλεόνασμα (ή την **πριμοδότηση** με φοροαπαλλαγές και κίνητρα) **των εξαγωγών**.

Οποιαδήποτε αύξηση των παραπάνω στοιχείων, μπορεί να ενισχύσει το επίπεδο της πραγματικής ζήτησης για εργασία (αύξηση των θέσεων εργασίας) και να ωθήσει την οικονομία προς υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης.

Μια κυβέρνηση με οικονομία σε ύφεση, μπορεί να αυξήσει τις δαπάνες του ελλείμματος (συνολικές δαπάνες > από τα φορολογικά έσοδα) για να βγάλει την οικονομία από την ύφεση. Όταν, με αμετάβλητους τους άλλους παράγοντες, το έλλειμμα αυξάνει, οι πραγματικές αυτόνομες δαπάνες αυξάνουν ενισχύοντας τη ζήτηση εργασίας και η οικονομία οδηγείται σε ένα νέο επίπεδο της απασχόλησης. Κατόπιν τούτου, είναι φανερό ότι για να λειτουργήσουν οι δημόσιες δαπάνες ως ένα αποτελεσματικό μέσο κατά της ύφεσης, η κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσει σε ένα έλλειμμα (Stiglitz, 1992). Απαραίτητη, βέβαια, προϋπόθεση επιτυχίας αυτής της πολιτικής είναι, η δανειακή χρηματοδότηση να μη διοχετεύεται προς συγκεκριμένα πορτοφόλια, αλλά προς το σύνολο της κοινωνίας, χωρίς αποκλεισμούς.

Η διαρκής αύξηση των φόρων από την κυβέρνηση προκειμένου να καλύψει τις αυξημένες δαπάνες της (πχ., λόγω κακοδιαχείρισης, διαφθοράς, υπερκοστολόγησης των δημοσίων έργων, κλπ.) διατηρώντας παράλληλα ισοσκελισμένο τον προϋπολογισμό, δεν επιφέρει ενίσχυση της απασχόλησης και ως εκ τούτου, δεν μετακινείται η οικονομία από την ύφεση. Η κυβέρνηση με τη δράση της πρέπει να οδηγήσει στη δημιουργία νέας αγοραστικής δύναμης στην οικονομία, ώστε να τη βοηθήσει να «ξεκολλήσει» και να βγει από το τέλμα της.

Από την άλλη πλευρά, πάλι, η διόγκωση του ελλείμματος μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση της αγοραστικής δύναμης του νομίσματος, στη διάχυση του πλούτου και

στην πρόκληση ενός θετικού αντίκτυπου στους καταναλωτές και στους παραγωγούς, στην αλλαγή της ψυχολογίας της αγοράς και στη δημιουργία θετικών προσδοκιών για την οικονομία, άρα και για την κοινωνία. Όταν ο στόχος είναι η μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος –του καινούργιου χρέους- οδηγεί σε μια κατάσταση κατά την οποία η απασχόληση παραμένει στάσιμη (πολύ πιθανό, αυξάνεται η ανεργία) και η οικονομία βυθίζεται σε ύφεση, με πιθανές συνέπειες τη μείωση του πραγματικού μισθού, κλπ., και βέβαια, τη δημιουργία της δίνης.

Κατά τους Stiglitz (1992) και Gayer κ.α., (2011), οι οικονομικές επιπτώσεις του ελλείμματος του προϋπολογισμού, συνοπτικά, είναι οι ακόλουθες:

- **Αυξημένος Δανεισμός**

Από τον ιδιωτικό τομέα, με την έκδοση ομολόγων ή εντόκων γραμματίων, ο οποίος προσπορίζεται σημαντικές προσόδους.

- **Πληρωμές υψηλότερων τόκων για το χρέος**

Η διάθεση ομολόγων αυξάνει το εθνικό χρέος και τις ετήσιες πληρωμές για τόκους με συνέπεια ένα υψηλό κόστος ευκαιρίας, καθώς οι μελλοντικές γενιές θα πληρώνουν υψηλότερους φόρους.

- **Αυξημένη Συνολική Ζήτηση**

Το έλλειμμα του προϋπολογισμού συνεπάγεται μείωση των φόρων, αύξηση των δαπανών της κυβέρνησης και της συνολικής ζήτησης, με συνέπεια τη μεγαλύτερη αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ αλλά και του πληθωρισμού, ταυτόχρονα.

- **Υψηλότεροι φόροι και μείωση των δαπανών**

Συνεπάγονται μελλοντική ανάγκη αύξησης στους φόρους, ή περικοπής των δαπανών, προκειμένου να μειωθεί το έλλειμμα.

- **Αύξηση των επιτοκίων**

Όσο περισσότερα ομόλογα διατίθενται τόσο πιο πιθανή η αύξηση των επιτοκίων, καθώς η ελκυστική του απόδοση θα προκαλέσει τους επενδυτές να αγοράσουν επιπλέον χρέος και βέβαια, την αύξηση και των λοιπών επιτοκίων δανεισμού.

- **Συρρίκνωση του ιδιωτικού τομέα**

Η πιθανότητα αυτή ενισχύεται όσο αυξάνεται ο δανεισμός του δημόσιου, καθιστώντας ακόμα πιο δύσκολη τη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα.

- **Πληθωρισμός**

Η κυβέρνηση μπορεί να αυξήσει την προσφορά χρήματος –σε μια ακραία περίπτωση- για να πληρώσει το χρέος. Αυτό όμως είναι απίθανο να συμβεί στη χώρα μας γιατί έχει παραχωρήσει το προνόμιο της «κοπής» νομίσματος στην ΕΚΤ. Η πώληση, βέβαια, βραχυπρόθεσμης διάρκειας «χρυσοφόρων» τίτλων στον τραπεζικό τομέα, είναι ένας άλλος τρόπος αύξησης της προσφοράς χρήματος, καθόσον, η γρήγορη ανακύκλωση του χρήματος θα διατηρήσει το ενδιαφέρον των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και κατ' επέκταση, θα εξακολουθούν να δανείζουν τους πελάτες τους.

Οι αντίθετες απόψεις για το κατά πόσον η διακεκριμένη δημοσιονομική πολιτική προκαλεί σταθεροποίηση της οικονομίας και αν αυτή είναι περισσότερη ή καλύτερη εκείνης που προκαλούν οι αυτόματοι σταθεροποιητές, υφίστανται. Κατά την Romer (2012), οι αλλαγές στη δημοσιονομική πολιτική συνεπάγονται σημαντικές επιπτώσεις στο ΑΕΠ και στην απασχόληση, σε βραχυχρόνιο ορίζοντα. Επίσης, όπως δείχνουν τα εμπειρικά δεδομένα, η μείωση των φορολογικών συντελεστών αυξάνει τα συνολικά έσοδα από φόρους, ενώ αντίθετα, η αύξηση των συντελεστών αποφέρει μειωμένα έσοδα. Σύμφωνα με την Romer, μια μείωση του φόρου κατά 1% του ΑΕΠ, προκαλεί αύξηση των εκροών κατά 3%, μετά από δέκα τρίμηνα.

Μερικά στοιχεία συνδέουν τα μεγαλύτερα ελλείμματα με υψηλότερα διεθνή επιτόκια στις ΗΠΑ για μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλά υπάρχουν περιορισμένες ενδείξεις σε ετήσια βάση. Στις χώρες του Νότου της Ε. Ένωσης το φαινόμενο αυτό παραμένει έντονο τα τελευταία τρία χρόνια και κυρίως για τη χώρα μας.

Κατά τους νεοκλασικούς, οι εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό, σε μια ανοικτή οικονομία διατηρούν τα επιτόκια δανεισμού σε χαμηλά επίπεδα, ενώ σε μια κλειστή οικονομία επιδρούν αντίθετα. Όταν λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων ή κερδοσκοπικών παιγνιδιών, τίθεται σε αμφισβήτηση η πιστοληπτική ικανότητα μιας χώρας, τότε, όχι μόνο τα επιτόκια αυξάνουν, αλλά μειώνεται και η διάθεση των κεφαλαίων, λόγω των επισφαλειών που ανακύπτουν και φοβίζουν του δανειστές.

2.3 Η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη

Πολλοί θεωρούν την οικονομική κρίση του 2008 πως είναι η χειρότερη που προέκυψε μετά τη Μεγάλη Ύφεση του 1929. Χαρακτηριστικό της ήταν η φούσκα των ακινήτων ως αποτέλεσμα της ταχείας πιστωτικής επέκτασης, της ανάληψης υψηλού κινδύνου και της επιδείνωσης της χρηματοοικονομικής μόχλευσης⁵, που οδήγησε σε κρίση απομόχλευσης⁶ και πίστωσης, όταν έσκασε η φούσκα (Hemmelgarn & Nicodeme, 2010).

Για την Romer (2012), η κρίση έχει τρεις αλληλοσχετιζόμενες μορφές, τη χρηματοπιστωτική, της απασχόλησης και τη δημοσιονομική, εκ των οποίων οι δύο τελευταίες εξακολουθούν να ταλανίζουν τις δυτικές οικονομίες.

Μια από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης ήταν η πρόκληση μια παγκόσμιας συζήτησης (και διεκυστίνδας) σχετικά με τη φορολόγηση του χρηματοπιστωτικού τομέα που με τη δράση του εμπορευματοποίησε το χρήμα και διόγκωσε την κυκλοφορία του. Μια σειρά από διεθνείς πολιτικές πρωτοβουλίες, κυρίως από την G-20⁷, έχουν απευθύνει έκκληση για σημαντικές αλλαγές στη φορολογική μεταχείριση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των συναλλαγών. Επίσης, έθεσαν θέμα και για την πρακτική που εφαρμόζει ο τομέας αυτός ο οποίος, με την ανεξέλεγκτη μόχλευση που προκάλεσε, διεκδίκησε (και το πέτυχε) τη θέση του κύριου παράγοντα της τρέχουσας οικονομικής κρίσης που, τεχνηέντως, μετατέθηκε στις πλάτες των κρατών και των λαών τους. Μιας κρίσης για την οποία, ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει καταβάλλει τα ελάχιστα και φαίνεται ότι θα ξεφύγει –μέχρι στιγμής- με μικρές αμυχές από την καταστροφή που άφησε πίσω του. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί που διαμορφώνουν και λυμαίνονται τον τομέα αυτό, έχουν συγκεντρώσει τεράστια οικονομική εξουσία που απροκάλυπτα επηρεάζει αποφάσεις υπέρ του.

⁵ Μόχλευση (leverage) είναι η διαδικασία δανεισμού πέρα από την ρευστότητα σου, προκειμένου να επενδύσεις και να επιστρέψεις τα δανεικά από τα λεφτά που θα ...κερδίσεις. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η συνολική ρευστότητα της οικονομίας. Αν δεν κερδίσεις, αρχίζει η κρίση του χρέους σου.

⁶ Όταν ο δανειστής ζητά πίσω τα χρήματα που σου δάνεισε, εσύ απαιτείς εκείνα που δάνεισες σε κάποιον τρίτο και αυτός με τη σειρά του τα απαιτεί από κάποιον άλλο που δάνεισε, τότε αρχίζει η απομόχλευση (deleveraging) και η κρίση, καθώς δεν υπάρχουν τα χρήματα για να επιστραφούν στους προηγούμενους δικαιούχους τους.

⁷ Αφορά την ομάδα των 20 μεγαλύτερων οικονομιών η οποία συγκαλείται ανά τακτά διαστήματα (ένος έτους συνήθως) με τη συμμετοχή των αρχηγών των κρατών μελών. Στην ομάδα περιλαμβάνεται και η Ε. Ένωση σαν ξεχωριστή οντότητα.

Οι πολιτικοί και τα (οικονομικά) κέντρα αποφάσεων, κραδαίνοντας τη δαμόκλειο σπάθη του συστημικού κινδύνου⁸ και των συνεπειών που θα μπορούσε να επιφέρει στην οικονομία των ανεπτυγμένων χωρών, κυρίως, η πλήρης κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού τομέα, μετέτρεψαν την κρίση της απομόχλευσης σε χρέος των χωρών, βγαίνοντας ακόμη πιο κερδισμένοι καθώς εξασφάλισαν, χωρίς κίνδυνο, ακόμη μεγαλύτερα κέρδη. Όλοι μαζί αυτοί, αγνόησαν τον συστημικό κίνδυνο κατάρρευσης των κοινωνιών, θεωρώντας ότι μπορεί να υπάρξει οικονομία χωρίς αυτές, με στόχο τη μετατροπή των αδίκως χρεωμένων λαών σε δούλους.

Αφού η χρηματοπιστωτική κρίση μετατράπηκε σε κρίση χρέους, η τιθάσευσή του έγινε το ιερό δισκοπότηρο των πολιτικών και ιδιαίτερα, των βορείων χωρών της οιοει E. Ένωσης, δηλαδή, της οικονομικά ισχυρής Γερμανίας και των δορυφόρων της (Ολλανδία, Φιλανδία κυρίως, και κατόπιν Αυστρία, Δανία).

Οι χώρες που χρησιμοποιούν το ευρώ (οι ενταγμένες, δηλαδή, στην ΟΝΕ), κατά τη συνθήκη του Μάαστριχτ⁹, δεν μπορούν να έχουν ετήσιο έλλειμμα άνω του 3% του ΑΕΠ τους. Από τις χώρες που επέβαλαν τη συνθήκη, πολλές είναι αυτές που απέτυχαν να τηρήσουν τον παραπάνω κανόνα τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα, η Γερμανία, η Ιταλία και η Γαλλία που ήταν από τις πρώτες που δεν τον τήρησαν κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Την ίδια περίοδο η Ισπανία και η Δημοκρατία της Ιρλανδίας –χώρες της περιφέρειας της E.E.- είχαν πλεονάσματα μέχρι και πριν από την κρίση του 2008.

Περιφερειακές οικονομίες, όπως της Ισπανίας, της Ελλάδας και της Πορτογαλίας, εμφάνισαν πολύ μεγάλα ελλείμματα, μετά την εκδήλωση της κρίσης. Κυρίως, λόγω της οικονομικής τους κατάρρευσης και των λιγότερων φορολογικών εσόδων αφενός και αφετέρου, των αυξημένων απαιτήσεων για περισσότερα επιδόματα ανεργίας τα οποία, δυστυχώς, εξακολουθούν να ενισχύονται διαρκώς αφού σημειώνεται ραγδαία μείωση της απασχόλησης. Τα, επικοινωνιακού χαρακτήρα, μέτρα ενίσχυσης της απασχόλησης στη χώρα μας, πέρα από την πρόσκαιρη μείωση των ποσοστών ανεργίας

⁸ Συστημικός κίνδυνος είναι αναπότρεπτος καθώς με τη μορφή ενός ντόμινο μπορεί να επηρεάσει τις αξίες μεγάλου εύρους χρεογράφων και επενδύσεων, ενώ η εμβέλεια του μπορεί να καλύπτει μια συγκεκριμένη αγορά, μια χώρα, ή ένα ολόκληρο οικονομικό σύστημα.

⁹ Η Συνθήκη του Μάαστριχτ που υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου του 1992, πήρε το όνομά της από την πόλη που φιλοξένησε την ευρωπαϊκή σύνοδο. Είναι η τρίτη κατά σειρά θεμελιώδης συνθήκη με την οποία ολοκληρώθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύγχρονος θεσμός, μετά από εκείνη της Ρώμης (1957) και την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986).

και την ισχυρή ρευστότητα που προσφέρουν, δεν είναι ικανά να αναστρέψουν το κλίμα και να προκαλέσουν κάποια ανάκαμψη.

Η οικονομική κρίση που εμφανίστηκε στην Ε.Ε. έγινε αισθητή, κατά την τελευταία πενταετία, με τον πιο έντονο τρόπο στην Ισπανία της οποίας ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης μέχρι το 2008 ήταν, γενικά, πάνω από το μέσο όρο της Ε. Ένωσης. Η ταχεία ανάπτυξη που καταγράφηκε στον κτηματομεσιτικό και κατασκευαστικό τομέα (παρόμοιο φαινόμενο με εκείνο της χώρας μας), αναστράφηκε μετά το 2008 με αποτέλεσμα να σημειώσει μια πτώση με τον ίδιο ρυθμό. Η πτώση αυτή συνέχισε και επηρέασε και τους υπόλοιπους τομείς στη χώρα, με συνέπεια την αύξηση των ποσοστών ανεργίας της. Έχουν περάσει έξι χρόνια και ακόμα βρίσκεται στη δίνη της κρίσης, καθώς τα «μέτρα» που πήρε η κυβέρνησή της (καθ' υπόδειξη της Ε.Ε., ή των γερμανών κατά πολλούς) δεν στάθηκαν ακόμη ικανά να την αποκολλήσουν από τον οικονομικό της βάλτο.

Η Ιρλανδία, μετά το δικό της «θαύμα» που όλοι ζήλευαν και ήθελαν να επιτύχουν, βρέθηκε με ένα εξαιρετικά τεράστιο έλλειμμα της τάξης του 31% του ΑΕΠ της το 2010, και αυτό βέβαια, λόγω του κόστους διάσωσης των τραπεζών της. Με άλλα λόγια, η κυβέρνησή της διέθεσε τα μέχρι τότε πλεονάσματά της για να διασώσει τις ιδιωτικές τράπεζες, με το πρόσχημα του συστημικού κινδύνου και της προστασίας των καταθετών/ επενδυτών τους, θυσιάζοντας την υφιστάμενη και μέρος της μελλοντικής ευημερίας του λαού της πάμπρωχης, μέχρι πρότινος, αυτής χώρας. Σήμερα θεωρείται ότι βγήκε από το τέλμα της και ανακτά ξανά τα σταθερά της βήματα, όπως ισχυρίζονται αυτοί που αγωνιούν να καταδείξουν την αξία των μνημονίων που επέβαλαν στην οικονομικά (και πολιτικά) αδύναμη περιφέρεια.

Η Ιταλία φαίνεται να έχει πιο ομαλή εξέλιξη εάν εξαιρεθεί το κόστος των τόκων για τα τεράστια χρέη της. Η ιταλική κυβέρνηση έχει επιτύχει κάποια σταθερά πλεονάσματα του προϋπολογισμού, χωρίς όμως να έχει αποσοβήσει τον κίνδυνο της κατάρρευσής της, λόγω της πολιτικής που, καθ' υπόδειξη των γερμανών, ακολουθείται. Ήδη όμως και εκεί το φαινόμενο της ανεργίας και όλα εκείνα τα αρνητικά στοιχεία (μείωση της ζήτησης, των μισθών, των κοινωνικών παροχών, κλπ.) που ακολουθούν την πολιτική της ύφεσης που ασκείται, βρίσκονται σε εξέλιξη. Εδώ τα μέτρα εξυγίανσης που επιβλήθηκαν έξωθεν, δεν φαίνεται να ενισχύουν την προσδοκία της επιτυχημένης εξόδου της Ιταλίας από την κρίση.

Τέλος, η Πορτογαλία από τις περιφερειακές οικονομίες που επλήγησαν σημαντικά από την κρίση, μεταξύ 2008 και 2013 την προσέγγισε από τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις που εφαρμόστηκαν και από διαφορετικές κυβερνήσεις. Η πρώτη προσέγγιση επικεντρώθηκε στη βιωσιμότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα, η δεύτερη στην άμβλυση των δυσμενών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης και η τρίτη προσέγγιση επικεντρώθηκε στη δημοσιονομική προσαρμογή. Οι πολιτικές που εφαρμόζονται έχουν συμφωνηθεί με την Ε. Ένωση και αργότερα με την τρόικα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Συνδέεται άμεσα με την Ισπανία και λόγω των ισχυρών οικονομικών τους δεσμών και κατά συνέπεια, η όποια επιδείνωση στην οικονομία της μιας θα επηρεάσει την άλλη, τροφοδοτώντας τον φαύλο κύκλο. Επιπλέον, η κοινωνική αστάθεια στην Πορτογαλία, λόγω της συνεχιζόμενης κρίσης (Pedroso, 2014) μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία της τρόικας, καθώς η χώρα αυτή, μαζί με την Ιρλανδία, θεωρούνταν «επιτυχημένη ιστορία» σε ό,τι αφορά την εφαρμογή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Με άλλα λόγια, όσο και να θέλουν να το κρύψουν οι ιθύνοντες της πολιτικής των μικρών ελλειμμάτων (3% του ΑΕΠ) και των μέτρων που οδηγούν σ' αυτά, η κρίση στη χώρα καλά κρατεί.

Η προσέγγιση της Ε. Ένωσης στην παγκόσμια κρίση έχει αλλάξει αρκετές φορές από το 2007. Κατ' αρχάς, επικεντρώθηκε στην οικονομική βιωσιμότητα, αργότερα εστίαστηκε στην αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης και, τέλος, επιδίωξε να διασφαλίσει τη δημοσιονομική προσαρμογή τις χώρες με τα μεγάλα ελλείμματα.

Όλες οι παραπάνω χώρες της περιφέρειας (οι χώρες των PIIGS, δηλαδή)¹⁰ συμμορφώθηκαν πλήρως με τη στρατηγική της κάθε φάσης, με κίνδυνο να προκαλέσουν προβλήματα νομιμότητας για τις κυβερνήσεις που ήταν ή και βρίσκονται στην εξουσία (Pedroso, 2014). Οι κυβερνήσεις αυτές, πλήρως χειραγωγούμενες, επιδόθηκαν σε μια τεράστια παραγωγή «εφαρμοστικών» νόμων –αντισυνταγματικών στις περισσότερες περιπτώσεις– προκειμένου να διευκολύνουν την υλοποίηση των «σωτήριων» προγραμμάτων.

Συνοψίζοντας, στο αρχικό στάδιο της κρίσης, οι διαδοχικές κυβερνήσεις εστίασαν στη διάσωση του χρηματοπιστωτικού τομέα (των τραπεζών, κυρίως) από την κατάρ-

¹⁰ Αρκτικόλεξο που προέρχεται από τα αρχικά γράμματα των κρατών Portugal, Italy, Ireland, Greece & Spain, των χωρών που επλήγησαν σημαντικά και έφεραν το βάρος της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης.

ρευση και στη συνέχεια προσπάθησαν να ενισχύουν τις οικονομίες τους. Τελικά όμως, αναγκάστηκαν να καταφύγουν σε εναλλακτικά μέτρα όπως η έμφαση στις εξαγωγές, το πάγωμα των συλλογικών διαπραγματεύσεων και η μείωση των μισθών, η μείωση των κοινωνικών παροχών και των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και η ιδιωτικοποίηση των δημόσιων περιουσιακών στοιχείων. Όλα αυτά όμως, αντί να απαλύνουν, επιδείνωσαν το δημόσιο χρέος των κρατών αλλά και την ποιότητα ζωής των λαών τους.

Αποτέλεσμα της υλοποίησης της «εγκληματικής»¹¹ στρατηγικής της τρόικας, είναι να προκύψουν αφενός, πιο αδύναμες οικονομίες, φτωχότερες και πιο άνισες κοινωνίες οι οποίες θέτουν σε αμφισβήτηση την ευρωπαϊκή συνοχή και προοπτική, και αφετέρου, ένα μη βιώσιμο επίπεδο δημόσιου χρέους. Η κρίση ήδη χτυπά την πόρτα των χωρών του ευρωπαϊκού βορρά, των ισχυρών οικονομιών, μετά από πέντε γεμάτα χρόνια κρίσης, ανεργίας, απουσίας πολιτικής αλληλεγγύης και προπαγάνδας. Η αυταπάτη ότι θα παρέμεναν αλώβητοι από την κρίση, κατέρρευσε.

Η Ε.Ε. ως προϊόν της κρίσης του Β' Παγκοσμίου, βρίσκεται μπροστά στη συρρίκνωσή της ως συνέπεια μιας άλλης μορφής κρίσης –οικονομικής και θεσμών- που την ταλανίζει. Η γέννησή της έχει, αναμφίβολα, ταυτιστεί με τη διάχυτη και έκδηλη επιθυμία του «ποτέ ξανά πόλεμος», που κυριαρχούσε σε όλες τις χώρες που είχαν εμπλακεί στην τεράστια καταστροφή και υποστεί τις συνέπειές της. Φαίνεται, όμως, ότι στην παρούσα συγκυρία, η ιστορική μνήμη, δεν έχει ιδιαίτερη διάρκεια ή απήχηση. Πολύ λίγα δύσκολα χρόνια ήταν αρκετά για να αμφισβητηθεί έντονα η ευρωπαϊκή προοπτική. Ο λεγόμενος «ευρωσκεπτικισμός» αντικαθιστά σταδιακά την «ισχύ εν τη ενώσει», καθώς τα προγράμματα υπέρβασης της κρίσης και της διάσωσης, που εφαρμόστηκαν από την Ε.Ε. και το ΔΝΤ, έχουν δημιουργήσει ή επαναφέρει στην επιφάνεια πολιτικά τραύματα και εθνικές μνησικακίες, τόσο στις χειμαζόμενες χώρες της περιφέρειας, όσο και στον ευρωπαϊκό βορρά. Στα μάτια πολλών, η Ε.Ε. δεν φαντάζει ως μέρος της λύσης, αλλά του ίδιου του προβλήματος¹² το οποίο, βέβαια, απαιτεί νέα προσέγγιση επίλυσής του.

11 Κατά τον James Galbraith, καθηγητή στο πανεπιστήμιο Όστιν του Τέξας. Βλ. Έντυπη έκδοση της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», Κυριακή 20 Νοεμβρίου 2011.

12 Βλ. <http://opinion24.gr/world/item/3961-o-evroskeptikismos-xtypa-dynata-tin-porta-tis-evropis>, 6/5/2014.

3. Η Ελληνική περίπτωση

3.1 Μετάθεση της οικονομικής κρίσης στη χώρα

Τραπεζική, ή κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είναι στην ουσία η «οικονομική κρίση» που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, ως συνέπεια της απορρύθμισής του και τις αφειδούς χρηματοδότησης (Featherstone, 2011- Ranga & Etkowitz, 2012). Με την κατάρρευση-στις 14 Σεπτεμβρίου 2008- της Lehman Brothers στις ΗΠΑ, η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες –κατά το φαινόμενο του ντόμινο, ή την αρχιμήδειο αρχή των συγκοινωνούντων δοχείων- και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον- δυτικό, κυρίως-κόσμο και στις ανεπτυγμένες χώρες.

Υπήρξαν δραματικές οι συνέπειες, οι οποίες εξακολουθούν να υφίστανται, για τις οικονομίες και τις κοινωνίες των χωρών που κλήθηκαν να υποστούν τις επιπτώσεις της αβελτηρίας ή, καλύτερα, της απληστίας των διοικήσεων και των μετόχων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Συνέπειες, οι οποίες ακόμη δεν έχουν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά (Featherstone, 2011-Ranga & Etkowitz, 2012- Steinbock, 2012) και τις οποίες με μεγάλη ευκολία οι κυβερνήσεις μετακύλησαν στις πλάτες των λαών τους. Με άλλα λόγια, μετέτρεψαν το επιχειρηματικό ρίσκο –τη μόνη δικαιολογία του κέρδους- των τραπεζιτών σε δημόσιο χρέος, ακόμα και στις ΗΠΑ οι οποίες αποτελούν το κέντρο του καπιταλισμού.

Μοναδική και φωτεινή εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της Ισλανδίας, της οποίας ο λαός δεν αποδέχτηκε την υποχρέωση να καλύψει τις ζημιές των ιδιωτικών τραπεζών της, δηλαδή, να φορτωθεί τις ζημιές τους ενώ δεν συμμετείχε στα κέρδη τους. Για τους Παπαστάμκο & Κότιο (2012), «η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε κατά τον πλέον εμφανή τρόπο την ανάγκη να οργανωθούν οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές σχέσεις επί τη βάσει αυστηρών ρυθμιστικών καθεστώτων».

Όπως ήταν αναμενόμενο, από το τσουνάμι της πέραν του Ατλαντικού κρίσης, πληγώθηκε πρώτη η Ε. Ένωση αφού οι οικονομικοί της, όπως και οι κάθε άλλου είδους, δεσμοί της με τις ΗΠΑ ήταν ισχυροί. «Η στενή διασύνδεση των ευρωατλαντικών χρηματοπιστωτικών αγορών, η αλληλεξάρτηση των αγορών αγαθών και υπηρεσιών, οι υψηλές- εκατέρωθεν- άμεσες επενδύσεις, οι κοινές επιχειρηματικές αλυσίδες, η ψυχολογική αλληλεπίδραση κ.ά., αποτέλεσαν διαύλους μετάδοσης της κρίσης και στις χώρες του ευρώ. Αρχικώς η κρίση έπληξε τα εθνικά χρηματοπιστωτικά συστήματα.

Περισσότερο επλήγησαν οι τράπεζες των χωρών με συγκριτικά εντονότερη διασύνδεση με το αμερικανικό τραπεζικό σύστημα, όπως η Ιρλανδία και η Γερμανία από την Ευρωζώνη, και οι τράπεζες του Ηνωμένου Βασιλείου, από τις χώρες εκτός Ευρωζώνης» (Παπαστάμκος & Κότιος, 2012).

Η δυστοκία στη λήψη αποφάσεων, ο εφησυχασμός και η αίσθηση (αλαζονεία, ίσως, ή ψευδαίσθηση) της δυνατότητας διαχείρισης της κρίσης, ενισχυμένες από την έλλειψη προβλέψεων αντιμετώπισής της και την αδυναμία συντονισμού (Featherstone, 2011), ή την εσκεμμένη αμέλεια, ενέτειναν ακόμη περισσότερο το φαινόμενο. Συνέπεια τούτου ήταν ότι, τόσο το σχέδιο για την αντιμετώπισή της κρίσης το οποίο κατατέθηκε τον Δεκέμβριο του 2008, όσο και η ποιότητα των δημοσιονομικών και νομισματικών μέσων, να είναι κατώτερες των περιστάσεων, όπως μέχρι τώρα περίτρανα έχει αποδειχθεί.

Η συμφωνία του Μάαστριχτ, η οποία έθεσε τις βάσεις για τη δημοσιονομική πειθαρχία των κρατών μελών, προέβλεπε μόνο το ταξίδι σε γαληνεμένα νερά και όχι σε φουρτουνιασμένες θάλασσες. Η ONE¹³ και το Ευρώ (€) βρέθηκαν σε μεγάλο κίνδυνο κατάρρευσης- ο οποίος, βέβαια, εξακολουθεί να παραμένει καθώς ενδυναμώνεται ο «ευρωσκεπτικισμός»- αφού δεν υπήρχε –ούτε και υπάρχει- ενιαία δημοσιονομική αρχή να διαχειριστεί την κρίση (Featherstone, 2011, Steinbock, 2012), καταφεύγοντας σε μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής όπως αυτά που έχουν περιγραφεί στην πρώτη ενότητα της παρούσας εργασίας.

Κατώτερες, αποδεδείχθηκαν και οι προσπάθειες που ακολούθησαν, οι οποίες φαίνεται, ότι στηρίζονταν στην άποψη πως η κρίση αφορά τις μικρές οικονομίες και ειδικότερα εκείνες του νότου της Ε.Ε., των PIIGS. Το φαινόμενο όμως, όπως αποδείχθηκε ως πανδημία, τα δε κύματά του, δευτερογενή ή τριτογενή, ήδη προσκρούουν στην προκυμαία των «ισχυρών» της μελών, Γερμανίας και λοιπών δορυφόρων.

«Η οικονομική κρίση και ύφεση δεν αποτελεί μία απλή κυκλική κρίση, κατά το Ινστιτούτο Εργασίας (INE) της ΓΣΕΕ (2012). Είναι μία δομική και πραγματική κρίση με την έννοια ότι το διεθνές, ευρωπαϊκό και ελληνικό οικονομικό σύστημα δεν μπορούν να λειτουργήσουν όπως πριν από αυτή». Η δε σοβαρότητα της τρέχουσας οικονομι-

¹³ Τα κριτήρια εισόδου στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, με κοινό νόμισμα το Ευρώ (€) από το 2002, ήταν κυρίως πολιτικά και χαλαρά, καθώς απουσίαζε η ενιαία λειτουργία και δημοσιονομική διαχείριση η οποία εναποτέθηκε στην πειθαρχία των μελών (Featherstone, 2011). Μέχρι σήμερα στην ONE έχουν προσχωρήσει 18 κράτη μέλη της Ε. Ένωσης.

κής κρίσης -η οποία θεωρείται ότι είναι εφάμιλλη εκείνης του 1930 (INE/ΓΣΕΕ, 2012, Steinbock, 2012)- καθώς και η πολυπλοκότητα της λήψης πολιτικών αποφάσεων στην Ευρωζώνη, καθιστούν αδύνατο το στρατηγικό αποκλεισμό του «καταστροφικού κινδύνου», όπως αποκαλεί ο Steinbock (2012) την κρίση της Ευρωζώνης.

Με άλλα λόγια, η Ε. Ένωση παρακολουθεί αποστασιοποιημένα την εξέλιξη της κρίσης, επιμένοντας -με αρχηγό τη Γερμανία- στην αντιμετώπιση μιας χωρίς προηγούμενο ευρωπαϊκής κρίσης με πολιτικά μέσα (Featherstone, 2011), τα οποία είναι πολύ πιθανό να υποκρύπτουν βαθύτερους στρατηγικούς οικονομικούς στόχους, με σκοπό την κηδεμονία της Γερμανίας στις «φτωχότερες» χώρες του Νότου. Ήδη, η διαχείριση της περίπτωσης της Κύπρου και αυτή της χώρας μας τείνει να επιβεβαιώσει τα προηγούμενα.

Η χώρα μας είναι το μέλος της Ε.Ε. το οποίο υπέστη πρώτο τις συνέπειες της μετάθεσης της οικονομικής κρίσης αφού, όπως τα σύνορά της δεν απέτρεψαν τους οικονομικούς μετανάστες να εγκατασταθούν σε αυτήν, έτσι και η οικονομία της (παρασιτική/ μεταπρατική κατά το πλείστον), δεν είχε τη δύναμη να αντισταθεί στην εισβολή, παρά τους περί αντιθέτου ισχυρισμούς των κυβερνήσεων της που αποδείχθηκαν «καρβοκύρηδες ήπιων θαλασσών». Κατά το INE της ΓΣΕΕ (2014), η εγχώρια κρίση «έχει, επίσης, ρίζες στις συσσωρευμένες ανισορροπίες της παραγωγικής διάρθρωσης και της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, καθώς και στα σοβαρά ελλείμματα της λειτουργίας του κράτους και του τρόπου λήψης και υλοποίησης των αποφάσεων».

Από το 2009 μέχρι και τώρα, οι διαδοχικές κυβερνητικές συνθέσεις και ανασυνθέσεις, μαθητευόμενων μάγων και κακόβουλων πολιτικών, δεν στάθηκαν ικανές να διαχειριστούν αποτελεσματικά την κρίση. Η χρόνια χαμηλή ανταγωνιστικότητα, οι ανισορροπίες στο εμπορικό ισοζύγιο (μεγαλύτερες οι εισαγωγές από τις εξαγωγές) και η κακή δημοσιονομική διαχείριση, δηλαδή οι ενδημικές της αδυναμίες, την έφεραν σε μια ευάλωτη κατάσταση διεθνώς (Featherstone, 2011), προκαλώντας, ταυτόχρονα, μεγάλη αναταραχή στην περιοχή του Ευρώ. Η αναταραχή αυτή ήταν εκείνη που, ενώ θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως όπλο αντιμετώπισης της κρίσης που προκλήθηκε ερήμην της χώρας, μετατράπηκε σε άλλοθι για τα κέντρα εξουσίας για να «χρηματοδοτήσουν» τις δοτές ελληνικές κυβερνήσεις να αποπληρώσουν τα χρέη προς τους πιστωτές τους.

Κατά τον Steinbock (2012), η έλλειψη στρατηγικής και η αδυναμία σχεδιασμού και συντονισμού από την πλευρά της Ε. Ένωσης, ανέδειξε το έωλο κατασκεύασμα της ΟΝΕ και την ανάγκη για βοήθεια από το «έμπειρο» Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

(ΔΝΤ) το οποίο, βέβαια, πρότεινε ένα μοντέλο διαχείρισης της κρίσης που μόνο αποτυχίες είχε «πιστωθεί» στις χώρες που εφαρμόστηκε¹⁴. Σε επίρρωση της «επιτυχημένης» τεχνογνωσίας έρχεται το ΙΝΕ (2013) και λέει, ότι «το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας υποχώρησε κατά 6,4% το 2012, μετά τη μείωση κατά 14,6% περίπου, στην τετραετία ύφεσης 2008-2011. Έτσι, η σωρευτική μείωση του ΑΕΠ, σε σταθερές τιμές, κατά την πενταετία 2008-2012 ανήλθε σε 20,1%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βέβαια, πρόβλεψε ότι η μείωση του ΑΕΠ σταθερές τιμές, θα ήταν 4,7% το 2012. Η συνολική ποσοστιαία απόκλιση των αποτυχημένων προβλέψεων της επιτροπής από την πραγματικότητα έφθασε πλέον στο 11% περίπου, του ΑΕΠ.

Στην παραπάνω εμπλοκή συνέβαλε πολύ η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου, η οποία με μεγάλη επιτυχία παρουσίασε το ιδιωτικό χρέος ως κρατικό και την κρίση χρέους ως κρίση δανεισμού, διογκώνοντας επί τούτου το μέχρι εκείνη τη στιγμή έλλειμμα του δημόσιου χρέους. Η «επιτυχής» αντιμετώπιση ήταν πια θέμα σύντομου χρόνου, κατά τους υποστηρικτές του, ο οποίοςς χρόνος απ' ότι φαίνεται τείνει να καταλάβει το μέλλον της χώρας.

Κατά το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (2012), όμως, «η ουσιαστική αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης προϋποθέτει, τόσο σε επίπεδο θεωρητικής αντίληψης, όσο και σε επίπεδο δημοσίων πολιτικών, την ανεύρεση του νέου οικονομικού παραδείγματος». Η δε «εναλλακτική αντίληψη και πρόταση πολιτικής των κοινωνικών δυνάμεων της Ευρώπης και της χώρας μας, προσανατολίζεται και διεκδικεί το αναπτυξιακό πρότυπο των ισότιμων σχέσεων και λειτουργιών των κοινωνικών και οικονομικών διαστάσεων της αναπαραγωγής, τόσο στο εσωτερικό της Ε. Ένωσης μεταξύ των κρατών – μελών, όσο και στο εσωτερικό των παραγωγικών δυνάμεων μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου».

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Ερευνών (ΚΕΠΕ, 2013) εκτιμά, ότι θα συνεχιστεί η ύφεση και για την τρέχουσα περίοδο, ενώ «οι δυσχέρειες τόσο από πλευράς εγχώριων οικονομικών συνθηκών, όσο και από πλευράς δυνατοτήτων χρηματοδότησης, θα εξακολουθούν να επενεργούν ανασταλτικά στην επενδυτική δαπάνη». Προς επίρρωση τούτου έρχεται η διαπίστωση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (2014) ότι «η ασκούμενη πολιτική

¹⁴ Το φθινόπωρο του 2012 εμφανίστηκαν στον τύπο δηλώσεις αξιωματούχων του ΔΝΤ, σύμφωνα με τις οποίες ήταν λάθος η «συνταγή» σωτηρίας της Ελλάδας. Άλλες πάλι δηλώσεις επαινούσαν την πολιτική της Ισλανδίας. Είναι άραγε ένα παιχνίδι αποποίησης και μετάθεσης ευθυνών; Ή μήπως αποτελούσε προσπάθεια απαγκίστρωσης του ΔΝΤ από μια πολιτική που διαμορφώνεται πια πλήρως από την Γερμανία;

της εσωτερικής υποτίμησης στην Ελλάδα (2010-2014), έχει οδηγήσει την ελληνική οικονομία σ' ένα χαμηλό σημείο τριπλής προσαρμογής (αποπληθωρισμός, ισοσκελισμένο εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών και μηδενικό περίπου δημοσιονομικό έλλειμμα), στο υπόβαθρο του οποίου ενυπάρχει η αβεβαιότητα εξαιτίας των δυσμενών επιπτώσεων στην πραγματική οικονομία».

Η τρομακτική πίεση ανέδειξε τις πραγματικές διαστάσεις της εισαγόμενης κρίσης, οι οποίες δεν είναι μόνο οικονομικές αλλά και κοινωνικές, πολιτισμικές, αρχών και αξιών του λαού μας. Η κουρελού κάτω από την οποία σκεπαζόντουσαν όλα τα προηγούμενα χρόνια -από την ίδρυση της ελληνικής κρατικής οντότητας- ο εκφυλισμός και ο εκμαυλισμός της νεοελληνικής κοινωνίας, δεν είχε τη σύνθεση να αντέξει το ισχυρό κύμα της κρίσης που αποκάλυψε την κακοδαιμονία και τις παθογένειες της ελληνικής πολιτείας. Μιας πολιτείας-προτεκτοράτου που εξακολουθούσε (και δυστυχώς συνεχίζει) να λειτουργεί ως φέουδο των αυτόκλητων συνεχιστών της οθωμανικής και της βουαρδικής περιόδου.

Το κόστος προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας στα κελεύσματα των πιστωτών και της τρόικας, παραμένει εξαιρετικά υψηλό καθώς επέφερε «σημαντική και ραγδαία μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων, ιστορικά υψηλό ποσοστό ανεργίας, αποδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους, αποδόμηση των λειτουργιών του κρατικού μηχανισμού, υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και των δημόσιων υποδομών, δραματική επέκταση της φτώχειας και της πολιτιστικής υπανάπτυξης, αποεπένδυση και συρρίκνωση του παραγωγικού και τεχνολογικού δυναμικού, ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, άνιση αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος, ιδιαίτερα, του κόσμου της μισθωτής εργασίας (INE/ΓΣΕΕ, 2014).

3.2 Η φορολογική πολιτική της χώρας, πριν και μετά την εμφάνιση της κρίσης

Όπως διατυπώθηκε και σε προηγούμενη ενότητα της παρούσας εργασίας, η φορολογική πολιτική είναι ο βασικός άξονας της δημοσιονομικής πολιτικής και αποτελεί το κύριο συστατικό στοιχείο της οικονομικής πολιτικής κάθε κυβέρνησης. Η πολιτική διάσταση της φορολογίας ωθεί την εκάστοτε κυβέρνηση να εισάγει ένα νέο, «δικό της», φορολογικό νομοσχέδιο, αποσκοπώντας στην αντιμετώπιση τόσο των προβλημάτων της τρέχουσας συγκυρίας, όσο και των προεκλογικών της εξαγγελιών και των πολιτικών της δεσμεύσεων. Και αυτό το επιδιώκει χωρίς ένα εθνικό φορολογικό πλαίσιο αρχών και διαφάνειας, με ελλιπή προγραμματισμό και παρακολούθηση των

μεγεθών, με αδυναμία οργάνωσης και άσκησης σοβαρής και υπεύθυνης δημοσιονομικής πολιτικής (Kaplanoglou & Rapanos, 2011).

Η φορολογική πολιτική στη χώρα μας, δηλαδή, στηριζόταν –και απ’ ό,τι φαίνεται συνεχίζει- στη στρατηγική του «βλέποντας και κάνοντας», προκειμένου να προσαρμόζει τα έσοδα στις άκριτες -πολλές φορές- καταναλωτικές της ανάγκες, στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων συγκεκριμένων ομάδων στήριξης της εκάστοτε κυβέρνησης και στην αποπληρωμή των τοκοχρεολυσίων των ατέρμονων δανείων της.

Βέβαια, από το 2009 και εδώθε, οι υποσχέσεις και οι εξαγγελίες των κυβερνήσεων, όχι μόνο δεν τηρήθηκαν αλλά, τουναντίον, ανατράπηκαν πλήρως καθώς υιοθετήθηκαν μέτρα φορολογικής πολιτικής που στράφηκαν άμεσα κατά των συμφερόντων της χώρας, υπό το πρόσχημα του εξορθολογισμού του φορολογικού (και όχι μόνο) συστήματός της, με τη βοήθεια των «εταίρων¹⁵» μας στην Ε. Ένωση και το Δ.Ν.Τ.

Ελλείπει σαφούς αναπτυξιακού προσανατολισμού και δημοσιονομικής πολιτικής υποστήριξής του, το φορολογικό σύστημα στη χώρα μας κατέστη και παραμένει αναποτελεσματικό, τόσο ως προς τη συνολική του απόδοση, όσο και ως προς τη δομή του. Και τούτο λόγω της κακής φορολογικής διοίκησης (tax administration), των αναποτελεσματικών φοροεισπρακτικών μηχανισμών και των μηχανισμών επίλυσης διαφορών. Η ανεπάρκειά του, επίσης, επιτείνεται από την πολυπλοκότητα του συνολικού συστήματος οργάνωσης και διοίκησης του κράτους και της δομής της ελληνικής οικονομίας (Φωτόπουλος, 2010- Kaplanoglou & Rapanos, 2011).

3.2.1 Το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα: δομή & οργάνωση

Τέσσερις κατηγορίες φορολογικών επιβαρύνσεων, συνιστούν ένα πολύπλοκο σύστημα οργάνωσης που «συμπληρώνεται» και από ένα συνονθύλευμα νόμων, των οποίων η ερμηνεία –σε αρκετές περιπτώσεις- υπόκειται σε επιλεκτικές προτιμήσεις του φοροεισπρακτικού μηχανισμού. Μια νομοθεσία που «χάνεται» μέσα στις τροπολογίες οι οποίες έρχονται να «διορθώσουν» προχειρότητες αλλά και σκοπιμότητες διευκολυντικού χαρακτήρα προς συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων. Μια νομοθεσία η οποί-

¹⁵ Είναι τραγικό για ένα λαό και μια χώρα να μη μπορεί να αναθέσει σε ικανά άτομα να διαχειριστούν την κρίση που βιώνει, όχι γιατί δεν υπάρχουν, αλλά επειδή η μετριότητα αποτελούσε το μέτρο αναρρίχησης στα υψηλά πολιτικά αξιώματα. Ακόμα πιο τραγικό είναι, να αναθέτει την εξυγίανση των μηχανισμών και των μεγεθών της σε μια, συγκεκριμένης κουλτούρας, κάστα πολιτικών που κατ’ επανάληψη χρεοκόπησε τη χώρα της οποίας τα συμφέροντα βρίσκονται σε τρίτη μοίρα.

α, με άλλα λόγια, δεν αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων του κράτους και του ελληνικού λαού, αλλά πρωτίστως του οικονομικού και πολιτικού κατεστημένου. Ιδιαίτερα δε, στην τρέχουσα συγκυρία η παραγωγή νόμων από μια άβουλη βουλή, έχει φθάσει σε νέα ρεκόρ καθώς, σε πείσμα της θεωρίας και της διεθνούς πρακτικής, η φορολογία που επιβάλλεται δεν ικανοποιεί παρά μόνο τις ανάγκες της τρόικας και των πιστωτών, και καθόλου της άσκησης μιας πολιτικής αναδιανομής του εισοδήματος, μείωσης των ανισοτήτων και βελτίωσης των δημόσιων αγαθών. Σε γενικές γραμμές και για τις ανάγκες πληρότητας της εργασίας μας, οι φόροι ανά κατηγορία είναι οι παρακάτω:

1. Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων

Είναι έκδηλη η διαφορά στη φορολόγηση των φυσικών προσώπων, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.1, τόσο ως προς την ιδιότητα του φορολογούμενου (μισθωτοί- συνταξιούχοι- επαγγελματίες, κλπ.), όσο και ως προς τα κλιμάκια φορολογίας, με το βάρος να πέφτει στα μεσαία εισοδηματικά επίπεδα. Η διαφοροποίηση αυτή παύει να υφίσταται από το έτος 2011 και μετά, οπότε και ισχύουν τα ίδια για όλες τις κλίμακες.

Πίνακας 3.1: Κλίμακες Φόρου Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων

α) Μισθωτών & Συνταξιούχων				Κοινές για όλες τις κατηγορίες			
Κλιμάκιο Εισοδήματος (€)	Φορολογικός Συντελεστής (%)			Κλιμάκιο Εισοδήματος (€)	Φορολογικός Συντελεστής (%)		
	2008	2009	2010		2011	2012	2013
12.000	0	0	0	5.000	-	0	0
18.000	29	27	25	12.000	0	10	10
45.000	39	37	35	16.000	18	18	18
75.000<	40	40	40	22.000	24	-	-
				26.000	26	25	25
				32.000	32	-	-
				40.000	36	35	35
				60.000	38	38	38
				100.000	40	40	40
				100.000<	45	45	45

β) Μη Μισθωτών & Επαγγελματιών			
Κλιμάκιο Εισοδήματος (€)	Φορολογικός Συντελεστής (%)		
	2008	2009	2010
10.500	0	0	0
12.000	15	15	15
18.000	29	27	25
45.000	39	37	35
75.000<	40	40	40

Κρίθηκε σκόπιμο να απεικονιστούν στοιχεία τριών ετών, πριν και μετά την επιβολή των «μνημονιακών» μέτρων, για να γίνει πιο ορατή η επιδείνωση που επέφερε η λήψη τους.

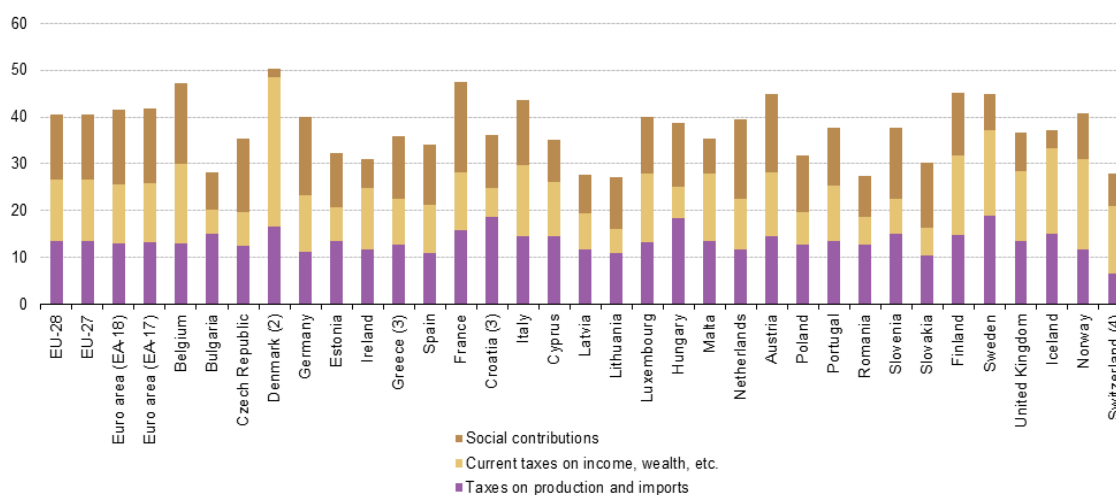
Στα παραπάνω προστίθεται η ανύπαρκτη φορολογική δικαιοσύνη, ο άδικος καταμερισμός των επιβαρύνσεων, η προτίμηση των έμμεσων φόρων από τους άμεσους (βλ. Πίνακα 3.2) και οι συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες που αποτελούν το μόνιμο «υπο-

ζύγιο». Βέβαια, τα έσοδα από την έμμεση φορολογία παρουσίασαν πτώση κατά 5,9% για τρίτη συνεχή χρονιά, καθώς οι περισσότερες κατηγορίες έμμεσων φόρων μειώθηκαν λόγω της ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας (INE/ΓΣΕΕ, 2014). Σε αναπλήρωση, προφανώς, της πτώσης αυτής ήρθε η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης στη περιουσία η οποία κατά συνέπεια μειώνει ακόμα περισσότερο το εισόδημα των νοικοκυριών. Σύμφωνα δε με τα στοιχεία της Eurostat¹⁶, για το 2013 οι Έλληνες ξόδεψαν το 46% του εισοδήματός τους σε φόρους, ένα ποσοστό που είναι το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα, ο φόρος επί του εισοδήματος των φυσικών προσώπων αυξήθηκε από 45% το 2000 σε 46% το 2013, την ώρα που στην Ε.Ε. μειώθηκε κατά 6,5% (από 44,8% σε 38,3%) και στην ευρωζώνη κατά 3,8% (από 47,1% σε 43,3%).

Κατά το IOBE (2012) είναι σημαντικό να αποφασιστεί, αν και κατά πόσο το συνολικό φορολογικό βάρος θα πρέπει να ανακατανεμηθεί μεταξύ εισοδήματος, κατανάλωσης και περιουσίας, καθώς και προς ποια κατεύθυνση πρέπει να γίνει κάτι τέτοιο. Σύμφωνα δε, με τους Αργεΐτη κ.α. (2011), «η ελλιπής φορολόγηση και η φοροδιαφυγή των εισοδημάτων από κεφάλαιο καθώς και του πλούτου, αποτελούν βασική αιτία του δημοσιονομικού προβλήματος της Ελλάδας».

Στο διάγραμμα που ακολουθεί απεικονίζονται οι κύριες κατηγορίες φόρων και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης στις χώρες της Ευρώπης, ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 3.1: Κύριες κατηγορίες Φόρων & Κοινωνικών εισφορών

(*) Data extracted on 22.04.2014.

(†) Includes taxes on production and imports paid to the institutions of the European Union.

(‡) Provisional.

(§) 2012.

Source: Eurostat (online data code: gov_a_main)

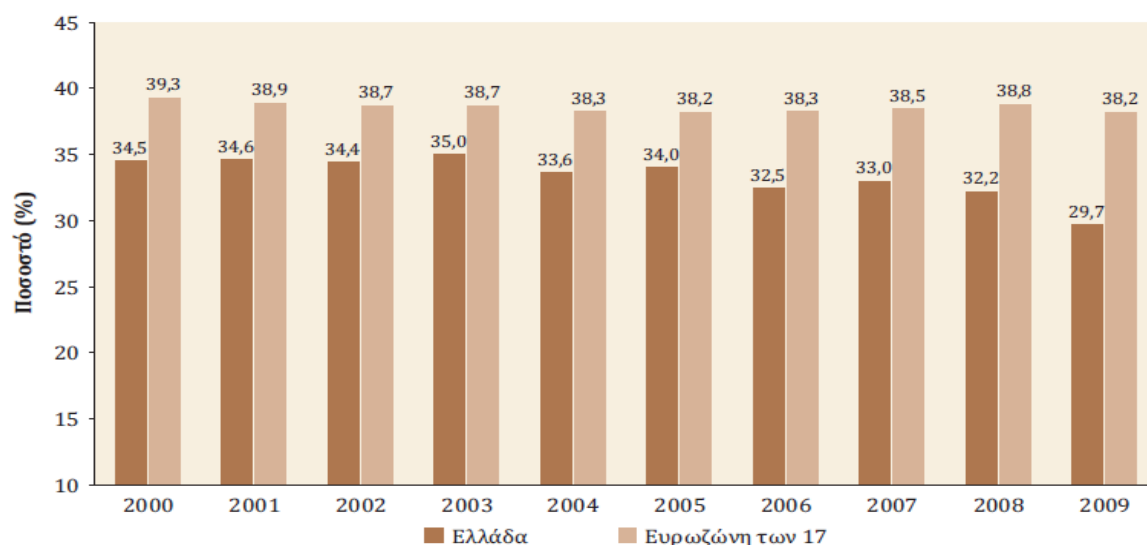
¹⁶ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/el

Επίσης, το IOBE (2012) θεωρεί ότι «η φορολογία εισοδήματος επιβαρύνει υπέρμετρα τη μισθωτή απασχόληση ενώ είναι υπερβολικά ελαστική προς τα εισοδήματα των πολύ μικρών επιχειρήσεων και των ελευθέρων επαγγελματιών, που συνήθως κατηγορούνται για συστηματική φοροδιαφυγή».

Η διαφορά στους φόρους εισοδήματος είναι ακόμη μεγαλύτερη όταν αυτοί αφορούν το κεφάλαιο και τον πλούτο που φορολογούνται ακόμη περισσότερο, στις λοιπές χώρες της ΟΝΕ.

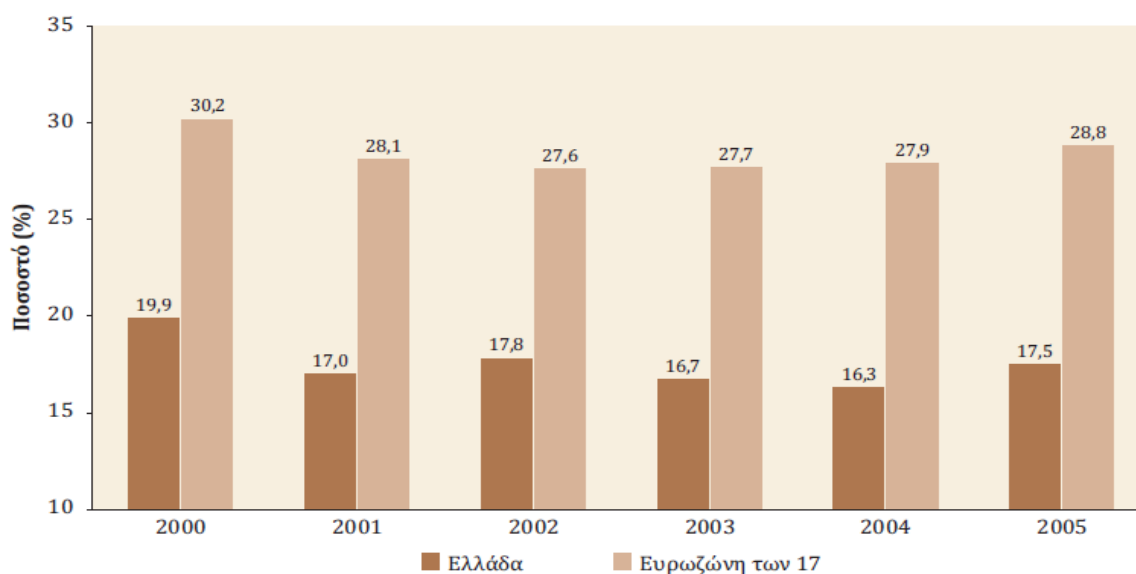
Στα δύο διαγράμματα που ακολουθούν, φαίνεται η διαφορά των άμεσων φόρων μεταξύ της χώρας μας και των χωρών μελών της ΟΝΕ.

Διάγραμμα 3.2: Φόρος εισοδήματος από την εργασία

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 3.3: Φόρος εισοδήματος από το κεφάλαιο & τον πλούτο

Πηγή: Eurostat

Κατά τους Αργεΐτη κ.α. (2011), «το χαμηλό μερίδιο των άμεσων φόρων στους συνολικούς φόρους αποτελεί ένδειξη ελλιπούς προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος» και «θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί, ότι η υπονόμηση της βιωσιμότητας του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα συνδέεται στενά και με την πολιτική επιλογή της ελλιπούς φορολόγησης των υψηλών εισοδημάτων». Οι υψηλοί συντελεστές στη φορολογία εισοδήματος είναι μάλλον για το θεαθήναι αφού δεν αποδίδουν, με συνέπεια να υποφέρει η χώρα από εκτεταμένη φοροδιαφυγή, όπως ήδη έχει αναφερθεί.

2. Φόρος Νομικών Προσώπων

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 109§1 του ΚΦΕ, οι συντελεστές φόρου των νομικών προσώπων στο συνολικό φορολογητέο εισόδημά τους, για τις διαχειριστικές περιόδους από το 2009 και μετά.

Πίνακας 3.2: Κλίμακες Φόρου Εισοδήματος Νομικών Προσώπων

A.	Προσωπικές εταιρίες, από:	31/12/09	1/1/2010	1/1/2011	1/1/2012	1/1/2013
1	Ομόρρυθμες εταιρίες*	20%	20%	Ισχύουν οι ίδιοι συντελεστές μέχρι και σήμερα		
2	Ετερόρρυθμες εταιρίες*	20%	20%			
3	Κοινωνίες αστικού δικαίου	20%	25%			
4	Κοινοπραξίες άρθ. 2§2 ΚΒΣ	24%	25%			
5	Αστικές εταιρίες	25%	25%			
6	Συμμετοχικές εταιρίες	25%	25%			
7	Αφανείς εταιρίες	25%	25%			
8	Δικηγορικές εταιρίες	25%	25%			
9	Συμβολαιογραφικές εταιρίες	25%	25%			
B.	ΑΕ, ΕΠΕ, Συνεταιρισμοί**		24%	23%	22%	21%

* Τα μη φυσικά πρόσωπα που συμμετέχουν στην ΟΕ, καθώς και οι ετερόρρυθμοι εταίροι φορολογούνται με 25%.

** Από 1/1/14 ο φορολογικός συντελεστής γίνεται 20%.

3. Φόρος Περιουσίας

Οι κυριότερες μορφές ιδιωτικής περιουσίας είναι οι ακόλουθες:

1. Τραπεζικές καταθέσεις
2. Αμοιβαία κεφάλαια
3. Μετοχές εταιρειών (ανώνυμες, ονομαστικές)
4. Ατομικές επιχειρήσεις & συμμετοχές σε κάθε είδους προσωπικές

	<i>μαστικές, εισηγμένες ή μη)</i>	εταιρείες
5.	Πνευματική & εμπορική ιδιοκτησία, σήματα & δικαιώματα (<i>royalties</i>)	6. Αυτοκίνητα ατομικά & εταιρικά, ιδιωτικά & επαγγελματικά
7.	Αστική ακίνητη ιδιοκτησία	8. Αγροτική ακίνητη ιδιοκτησία
9.	Κινητά πράγματα αξίας (<i>κοσμήματα, έργα τέχνης, πολύτιμα μέταλλα</i>)	10. Σκάφη ιδιωτικά & επαγγελματικά, πλοία κάθε μεγέθους & προορισμού.

Από τα παραπάνω είδη περιουσίας εκείνη που συγκεντρώνει τα περισσότερα βάρη είναι η αστική ακίνητη ιδιοκτησία, η οποία από το 1975 και μετά, άρχισε να επιβαρύνεται με τον Φόρο Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) ο οποίος καταργείται, ως αντισυνταγματικός το 1980 αλλά αυξάνεται ο φόρος μισθωμάτων. Επανέρχεται το 1982 με συντελεστή ως και 2% και καταργείται το 1993 με ακόμη μεγαλύτερη προσαύξηση του φόρου μισθωμάτων. Το 1997 αλλάζει όνομα και επανέρχεται ως Φόρος Μεγάλης Ακίνητης περιουσίας με συντελεστές από 0,3%-0,8%. Στη συνέχεια, το 2007, μεταλλάσσεται σε Ενιαίο Τέλος Ακίνητης Περιουσίας (ΕΤΑΚ) με μοναδικό συντελεστή 1‰ (ένα τοις χιλίοις), προκειμένου να αντικαταστήσει όλους τους προηγούμενους φόρους οι οποίοι ...ισχύουν μέχρι και σήμερα. Από έτος 2008, πέρασαμε στο ΕΤΑΚ του 1‰ και με απαλλασσόμενη αξία κύριας κατοικίας, έως 300.000€.

Για το έτος 2009, πέρα από το ΕΤΑΚ και με απαλλασσόμενο ποσό 100.000€ ανά άτομο, επιβλήθηκε έκτακτη εισφορά επί της ακίνητης περιουσίας, το γνωστό σε όλους «χαράτσι». Το 2010 καταργείται το ΕΤΑΚ και επανέρχεται ο ΦΑΠ, με αυτόματη εκτίμηση και βεβαίωση που θεωρήθηκε εξοντωτική ως προς τους συντελεστές επιβάρυνσης και δεν εφαρμόστηκε ποτέ έτσι όπως είχε σχεδιαστεί, λόγω δυσκολιών της μηχανογράφησης του Υπουργείου.

Τελικά, το 2011, με τον «εφαρμοστικό νόμο» του «μεσοπρόθεσμου προγράμματος σταθεροποίησης», ο ΦΑΠ αυξήθηκε για το έτος 2011 και μετά, με μείωση του αφορολόγητου ορίου και διπλασιασμό του συντελεστή του πρώτου κλιμακίου, δηλαδή με προσαύξηση κατά 500 ευρώ στους περισσότερους υπόχρεους. Σήμερα ονομάζεται Ενιαίος Φόρος Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) του οποίου τα ποσοστά επιβάρυνσης προσδιορίζονται με έναν σύνθετο αλγόριθμο στη βάση των χαρακτηριστικών του ακινήτου, με τις απαλλαγές να υφίστανται μόνο για κάποιες κοινωνικές κατηγορίες, πχ., φοιτητές, ευπαθείς ομάδες, πολύτεκνοι, κλπ..

Από τα πρόσφατα μέτρα διαπιστώνεται η μεταστροφή της φορολογίας από τη φορολόγηση του εισοδήματος το οποίο, πλέον, έχει μειωθεί δραματικά, σε εκείνη της πε-

ριουσίας. Με άλλα λόγια, είτε λόγω της μειωμένης φοροδοτικής ικανότητας των ελλήνων, είτε εξ αιτίας της παραίτησης των ιθυνόντων (ή της προστασίας του μηχανισμού εφαρμογής της μνημονιακής πολιτικής) από κάθε ελπίδα σύλληψης της εκτεταμένης φοροδιαφυγής, επιχειρείται μετάθεση των φορολογικών βαρών προς την πλευρά της ακίνητης ιδιοκτησίας η οποία δεν μπορεί να κρυφτεί. Μια πρακτική που, αργά ή γρήγορα, θα προσεγγίσει το σημείο της φοροδοτικής ικανότητας των ιδιοκτητών και σίγουρα, θα επιτείνει έτι περαιτέρω την κατάρρευση της κτηματαγοράς. Οι νοικοκυραίοι βρίσκονται σε απόγνωση και τα «λαμόγια», σε επιβεβαίωση της συμπεριφοράς που τους έφερε να κατέχουν αρκετούς πόρους, είναι σε θέση να σφετεριστούν ακόμη περισσότερο την περιουσία των πρώτων.

4. Έμμεσοι Φόροι

Η χώρα μας βασίζεται, κυρίως, στους έμμεσους φόρους (της δημόσιας και ιδιωτικής κατανάλωσης που αφορούν, κατά το μέγιστο, τον ΦΠΑ και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης), δεδομένου ότι είναι πιο εύκολο να συγκεντρωθούν.

Από το 2005 μέχρι και σήμερα, ο ΦΠΑ έχει αυξηθεί τρεις φορές, δηλαδή, από 8% σε 9% και από 18% σε 19%, ενώ στις 10/3/2010 από 9% έγινε 10% και από 19% σε 21%. Για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, επιβλήθηκε νέα αύξηση του ΦΠΑ την 1/7/2010 ο οποίος από 10% έγινε 11% και από 21% πήγε στα 23%.

Σήμερα, μετά από σειρά αποτυχιών των ελληνικών κυβερνήσεων να υλοποιήσουν τους εφαρμοστικούς νόμους τριών μνημονίων, είτε γιατί δεν ήθελαν να θίξουν κερκημένα, είτε επειδή είναι ανίκανες να υλοποιούν προγράμματα, η τρόικα και το ΔΝΤ πιέζουν για μια νέα αύξηση των συντελεστών, του μικρού (6,5%) ή του μεγάλου (23%), προκειμένου να ανταποκριθεί η χώρα στις υποχρεώσεις της απέναντί τους.

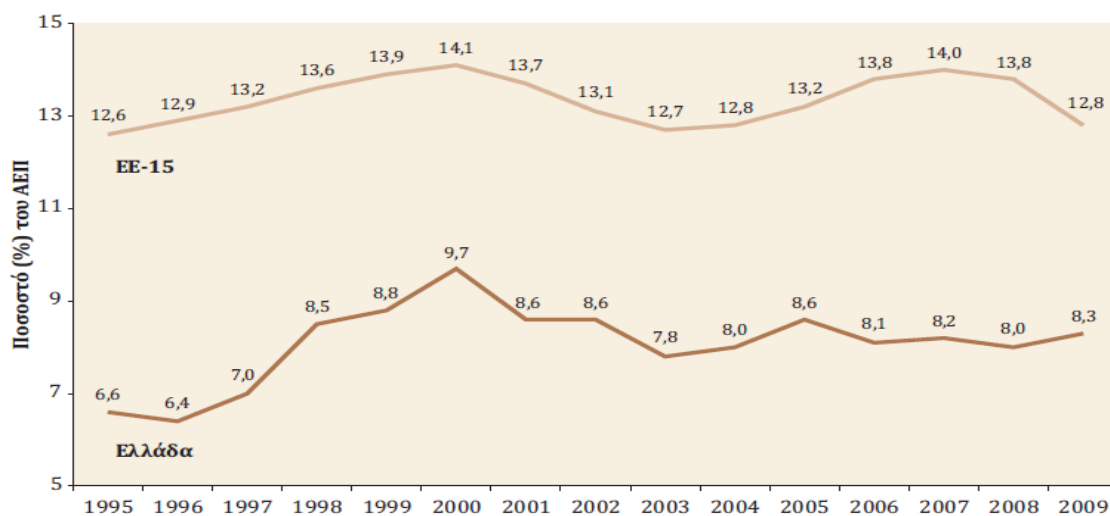
Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης επιβαρύνουν συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων και αγαθών με πρωταθλητές τα προϊόντα καπνού, την αιθυλική αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά. Επιβαρύνουν, επίσης, τη βενζίνη (65% περίπου) και το πετρέλαιο κίνησης. Από τον Μάιο του 2010 αυξάνεται ισόποσα με το πετρέλαιο κίνησης και ο συντελεστής ειδικού φόρου κατανάλωσης του πετρελαίου θέρμανσης και του φωτιστικού πετρελαίου (κηροζίνη), με εξαίρεση τη χειμερινή περίοδο (Οκτώβριος- Απρίλιος). Στο πλαίσιο της κοινωνικής της πολιτικής η κυβέρνηση Σαμαρά/Βενιζέλου, πα-

ρέχουν ένα επίδομα θέρμανσης προκειμένου να ελαφρύνουν το κόστος για κοινωνικές ομάδες μειωμένου εισοδήματος οι οποίες υπό τις παρούσες συνθήκες τείνουν να γίνουν πολυπληθείς.

Η εξομοίωση του φόρου του πετρελαίου κίνησης με εκείνον της θέρμανσης δεν ικανοποίησε την προσδοκία των κυβερνώντων για άμεσα και μεγάλα έσοδα, δεδομένου ότι οι έλληνες πολίτες κατέφυγαν σε εναλλακτικές μορφές θέρμανσης, πιο φθηνές αλλά και πιο ρυπογόνες ταυτόχρονα (κυρίως ξύλο και διάφορα παράγωγά του, κάρβουνο, κλπ.).

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, είναι αποκαλυπτική η υστέρηση των εσόδων από την άμεση φορολογία σε σχέση με την Ε. Ένωση των 15 μελών της ΟΝΕ, όπου οι έμμεσοι φόροι είναι σχεδόν ίσοι με τους άμεσους, ενώ στη χώρα μας οι άμεσοι φόροι αποτελούν διαχρονικά μόλις το 51%-73% των έμμεσων φόρων. Η δε ευκολία προσφυγής στους έμμεσους φόρους αποτελεί κατάφορη αδικία για τη συντριπτική πλειοψηφία των ελλήνων και σε σχέση με την υπόλοιπη Ε. Ένωση, οι φόροι αυτοί βρίσκονται πολύ ψηλά.

Διάγραμμα 3.4: Άμεσοι φόροι (ως % του ΑΕΠ) στην Ελλάδα και Ε.Ε.-15 την περίοδο 1995-2009

Πηγή: Eurostat

Η εμμονή στην παραπάνω πρακτική και η σταδιακή εκτόπιση της ιδέας της φορολογικής δικαιοσύνης υπέρ της άμεσης είσπραξης, συντηρεί αν όχι επιτείνει τη φοροδιαφυγή σαν βαλβίδα ασφάλειας απέναντι στην εγκαθιδρυμένη διαφθορά του πολιτικού συστήματος. Μετά, δε, από πέντε χρόνια συνεχούς ύφεσης, ένα σημαντικό τμήμα του συσσωρευμένου πλούτου έχει πλέον «αναλωθεί» και η φοροδιαφυγή για αρκετούς

αποκτά, πλέον, χαρακτηριστικά μηχανισμού επιβίωσης αν όχι και αμυντικής τακτικής.

Η οποιαδήποτε αναμόρφωση και ο εξορθολογισμός της φορολογικής νομοθεσίας η οποία, κατά τους Karlanoglou και Rapano (2011), βρίσκεται σε εμβρυακή κατάσταση, απαιτεί την ευρεία συμμετοχή των κοινωνικών φορέων και των πολιτών. Για τη συμμετοχή αυτή, βέβαια, δεν προβλέπεται θεσμοθετημένη διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης, πριν ή κατά τη σύνταξη των νομοσχεδίων από τη διοίκηση. Εξαιρέση αποτελεί η αποστολή των νομοσχεδίων στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή¹⁷ (ΟΚΕ), πριν την κατάθεσή τους στη Βουλή, για τη διατύπωση αιτιολογημένης γνώμης σε θέματα ιδιαίτερης σπουδαιότητας που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη λήψη φορολογικών μέτρων.

Η όποια αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος θα πρέπει να επικεντρωθεί, τόσο στον περιορισμό της φοροδιαφυγής όσο και στον ουσιαστικό περιορισμό της φοροαποφυγής, επανεξετάζοντας τα προνόμια που έχουν κατά καιρούς εξασφαλίσει -στο πλαίσιο των πελατειακών σχέσεων και της ψηφοθηρίας- οι διάφορες επαγγελματικές, επιχειρηματικές, κοινωνικές ή και γεωγραφικές ομάδες. Ο στόχος της αναμόρφωσης θα πρέπει να είναι η δημιουργία μιας ευρύτερης και διαφανούς φορολογικής βάσης, με δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους και βελτιωμένα φορολογικά έσοδα, που στην παρούσα συγκυρία έχει μεγάλη ανάγκη ο τόπος.

Η ευρύτερη δυνατή συμμετοχή στη διαμόρφωση της φορολογικής νομοθεσίας (και κάθε άλλης, ίσως), είναι δυνατόν να συνδράμει προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης φορολογικής συνείδησης στους Έλληνες πολίτες, θεωρούμενη ως και δικό τους έργο που πρέπει να στηρίζουν. Η πρόσφατα υιοθετημένη διαδικασία συμμετοχής τους μέσω του opengov.gr δείχνει ότι υπάρχει και διάθεση αλλά και, κυρίως, δημιουργικότητα.

Η στρατηγική του πρόσκαιρου και η έλλειψη μακροχρόνιας προοπτικής, συνετέλεσαν στην υπερπαραγωγή φορολογικών σχεδίων προσαρμοσμένων στις ανάγκες του προϋ-

¹⁷ Η ΟΚΕ, παρά τη συνταγματική της κατοχύρωση, δεν λειτουργεί αποτελεσματικά στην πράξη. Η γνώμη της άλλοτε ζητείται και άλλοτε όχι, ή ζητείται τυπικά χωρίς την πραγματική βούληση να ληφθεί υπόψη η εισήγησή της. Με την επίκληση του επείγοντος (ή κατεπείγοντος) χαρακτήρα της επίμαχης νομοθετικής ρύθμισης, ειδικά τα τελευταία χρόνια, καταστρατηγούνται οι νόμιμες προθεσμίες για την υποβολή της γνώμης της και σε κάποιες περιπτώσεις, λόγω του περιορισμένου χρόνου επεξεργασίας, αυτή διατυπώνεται εκ των υστέρων, μετά δηλαδή από την επεξεργασία του νομοσχεδίου από την Διαρκή Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων.

πολογισμού κάθε έτους και πολλές φορές, υπήρξαν δύο ή και τρεις φορολογικοί νόμοι μέσα στην ίδια οικονομική χρήση λόγω «εκτροπής» του προϋπολογισμού (Karlanoglou & Rapanos, 2011). Η διαχρονική αυτή πρακτική όλων των κυβερνήσεων, ιδιαίτερα μετά τη μεταπολίτευση, διαμόρφωσε ένα σταθερά ...μεταβλητό φορολογικό περιβάλλον απέναντι στο οποίο δεν μπορούσε να σταθεί οιοσδήποτε προγραμματισμός, είτε από τις επιχειρήσεις, είτε από τους πολίτες.

Η ανεπάρκεια του φορολογικού συστήματος και η αποσπασματικότητα με την οποία δημιουργήθηκε, είναι εμφανής. Η πολυνομία, η πολυπλοκότητα και οι ασάφειες που προκαλεί το πλήθος των τροποποιήσεων που γίνονται κάθε χρόνο, η μεγάλη και διακριτική ευχέρεια των ελεγκτικών οργάνων να διεκπεραιώνουν φορολογικούς ελέγχους κατά το δοκούν, με συνέπεια το υψηλό κόστος διαρροής¹⁸ και την εκτεταμένη διαφθορά, η ανυπαρξία μηχανισμών επίλυσης διαφορών, ο χαμηλός βαθμός φορολογικής δικαιοσύνης που επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο με τις κατά καιρούς «φορολογικές αμνηστίες» και η φοροδιαφυγή (Φωτόπουλος, 2010- Karlanoglou & Rapanos, 2011), καταδεικνύουν τόσο την έλλειψη πολιτικής βούλησης όσο και οποιουδήποτε μακρόπνοου σχεδιασμού που να μπορεί να θεωρηθεί φορολογική πολιτική, με τα χαρακτηριστικά και τους στόχους που αποδίδονται σε αυτή από τη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική, όπως αναφέραμε σε άλλο σημείο της εργασίας μας.

Με άλλα λόγια, τα φορολογικά έσοδα μαζί με τα δανεικά, δεν προορίζονταν στη βάση κάποιου μοντέλου ανάπτυξης για την ανάλωση κεφαλαίου (το κόστος παροχής υπηρεσιών του κράτους), τις δημόσιες επενδύσεις, τη χρηματοδότηση του (χρόνιου στη χώρα μας) ελλείμματος του προϋπολογισμού και το πλεόνασμα των εξαγωγών, όπως διδάσκει η θεωρία.

Ο κύριος όγκος των εσόδων διοχετευότανε στη διόγκωση του κρατικού μηχανισμού, καθιστώντας τον ολοένα και πιο αντιπαραγωγικό, ενισχύοντας την κατανάλωσή του και αναδεικνύοντάς τον σε ζηλευτό πελάτη πολλών επιχειρήσεων, γνωστών και ως κρατικοδίαιτων. Μέρος τους κάλυπτε τις ληξιπρόθεσμες δανειακές υποχρεώσεις, ενώ ένα άλλο τμήμα τους αναλώθηκε σε επενδύσεις παγίου κεφαλαίου χωρίς σημαντική συνδρομή στην αύξηση του ΑΕΠ –κατά τον Αργεΐτη κ.α. (2011)- και κυρίως, σε ο-

¹⁸ Το κόστος διαρροής (leakage cost) είναι «το ποσοστό των φορολογικών εσόδων το οποίο αντί να οδεύσει, όπως επιτάσσει ο νόμος, στον κρατικό κορβανά, διαρρέει στα θυλάκια των αρμοδίων για την εφαρμογή του νόμου διοικητικών οργάνων» (Φωτόπουλος, 2010).

δοποιίες πολλαπλάσιου κόστους σε σχέση με τα διεθνή στάνταρτ, αγαπημένες κατασκευές συγκεκριμένης ομάδας συμφερόντων.

Στον παρακάτω πίνακα, φαίνεται η διαχρονική αιμορραγία ενός σημαντικού τμήματος των εσόδων της χώρας για την εξυπηρέτηση του χρέους της. Ένα ποσοστό της τάξης του 10%, περίπου, του ΑΕΠ προορίζεται για την κάλυψη των πιστωτών, χωρίς να έχει δημιουργηθεί κάποιος μηχανισμός παραγωγής πλούτου (πχ., ισχυρός ιδιωτικός τομέας) που να αναπληρώνει τους διαρρέοντες πόρους. Τουναντίον, η μόνιμη προσφυγή στο δανεισμό αποτελούσε και αποτελεί την πολιτική πρακτική των κυβερνήσεων.

Πίνακας 3.3: Δαπάνες εξυπηρέτησης χρέους Κεντρικής Κυβέρνησης

	Χρεολύσια			Τόκοι			Παράλληλες δαπάνες	Τόκοι και παραλ. δαπάνες	Γενικό σύνολο
	Συναλ.	Εθν. νομ.	Σύνολο	Συναλ.	Εθν. νομ.	Σύνολο			
			(1)			(2)			
1993	1.400	3.307	4.707	692	5.536	6.228	135	6.363	11.070
1994	1.619	5.543	7.162	913	8.077	8.990	190	9.180	16.342
1995	1.952	5.955	7.907	1.214	7.884	9.098	307	9.405	17.312
1996	1.894	8.369	10.263	1.263	8.378	9.641	339	9.980	20.243
1997	3.057	7.088	10.145	1.348	7.461	8.809	308	9.117	19.262
1998	3.550	6.132	9.682	1.625	7.393	9.018	170	9.188	18.870
1999	2.682	6.569	9.251	1.532	7.758	9.290	101	9.391	18.642
2000	4.640	8.491	13.131	1.922	7.577	9.499	58	9.557	22.688
2001	2.566	9.052	11.618	719	8.570	9.289	39	9.328	20.946
2002	2.397	17.883	20.280	391	8.144	8.535	59	8.594	28.874
2003	1.204	19.559	20.763	180	9.028	9.208	70	9.278	30.041
2004	667	17.777	18.444	85	9.198	9.283	72	9.355	27.799
2005	751	19.628	20.379	108	9.508	9.616	71	9.687	30.066
2006	65	16.524	16.589	92	9.349	9.441	56	9.497	26.086
2007	43	22.152	22.195	74	9.583	9.657	71	9.728	31.923
2008	424	25.822	26.246	82	11.052	11.134	72	11.206	37.452
2009	375	28.760	29.135	39	12.145	12.184	141	12.325	41.460
2010	159	19.614	19.773	104	12.873	12.977	246	13.223	32.996
2011	-129	28.976	28.847	372	15.758	16.130	218	16.348	45.195
2012	-1.355	25.261	23.908	603	11.530	12.133	631	12.764	36.672
2013	2.110	10.647	12.757	848	5.173	6.021	150	6.171	18.928
2014*	3.340	21.590	24.930	961	4.639	5.600	151	5.751	30.681

* Εκτιμήσεις

- Σημειώσεις:
- Από το 2008 και έπειτα περιλαμβάνονται και οι δαπάνες προσαρμογών ESA 95.
 - Δεν περιλαμβάνονται εξοφλήσεις βραχυπρόθεσμου χρέους (έντοκα γραμμάτια ιδιωτικού τομέα, βραχυπρόθεσμο τίτλο εξωτερικού και ταμειακές διευκολύνσεις) οι οποίες εμφανίζονται στον Πίνακα 4.7.
 - Από το 2012 στις παράλληλες δαπάνες περιλαμβάνονται και προμήθειες εκταμίευσης δανείων από το ΕΤΧΣ.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Τέλος, οι εξαγωγές πέρα από τις επιδοτήσεις της πρώτης περιόδου κυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ¹⁹, ατόνησαν, όπως και η παραγωγή της λόγω της προϊούσας αποβιομηχανοποίησής της και της προσπάθειας να εξελιχθεί, η μεν χώρα σε θέρετρο της λοιπής Ευρώπης, ο δε λαός της σε «γκαρσόνια» της. Και πράγματι, το τελευταίο μοντέλο βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, με τη χώρα να αλλάζει ιδιοκτησία και τους έλ-

¹⁹ Από μαρτυρίες βιοτεχνών, εξαγωγέων της περιόδου εκείνης, το ποσοστό επιδότησης που έφθανε στο 35% το μοιράζονταν με τον Γερμανό εισαγωγέα ο οποίος παρελάμβανε κουρέλια καλυμμένα με λίγα έτοιμα και άρτια προϊόντα, ώστε να μη γίνονται αντιληπτά από τους έλληνες τελωνειακούς υπαλλήλους που γνώριζαν βέβαια, και συμμετείχαν στο πάρτι.

λινες να αλλάζουν ειδικότητα, εξελισσόμενους σε «γκαρσόνια» με κάθε είδους πτυχία και μισθό του ύψους των 480€, ή μήπως και λιγότερο;

3.2.2 Έσοδα και Δαπάνες, Δημόσιο χρέος και Φοροδιαφυγή

Η δημιουργία και εξέλιξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων της χώρας μας, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαχρονική υστέρηση των εσόδων, παρότι καταβάλλονταν «φιλότιμες» προσπάθειες από τις κυβερνήσεις της, να καλύψουν τις «τρύπες» του προϋπολογισμού, είτε με αναδόμηση των φορολογικών συντελεστών και λοιπών επιβαρύνσεων, είτε ανοίγοντας άλλες «τρύπες» δανεισμού. Το τελευταίο, δεν έχει καμία σχέση με την πρόταση του Keynes για την ενίσχυση της απασχόλησης, δηλαδή, αμείβοντας έναν εργάτη να ανοίγει μια τρύπα και έναν άλλο για να την κλείνει.

Με άλλα λόγια, ένα από τα βασικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας ήταν, ανέκαθεν, τα χαμηλά φορολογικά έσοδα για τα οποία ευθύνεται, κυρίως:

- η κακή διάρθρωση μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων,
- η χαμηλή φορολογική βάση (πόσοι πληρώνουν φόρο),
- η πολύ μεγάλη φοροδιαφυγή²⁰ και,
- η κακή λειτουργία των φοροεισπρακτικών μηχανισμών.

Οι παραπάνω αδυναμίες του οικονομικού συστήματος, ή οι σκοπιμότητες του πολιτικού συστήματος της χώρας, υπερκαλύφθηκαν με δανεισμό ποικίλου κόστους, αποχρώσεων και υποχρεώσεων.

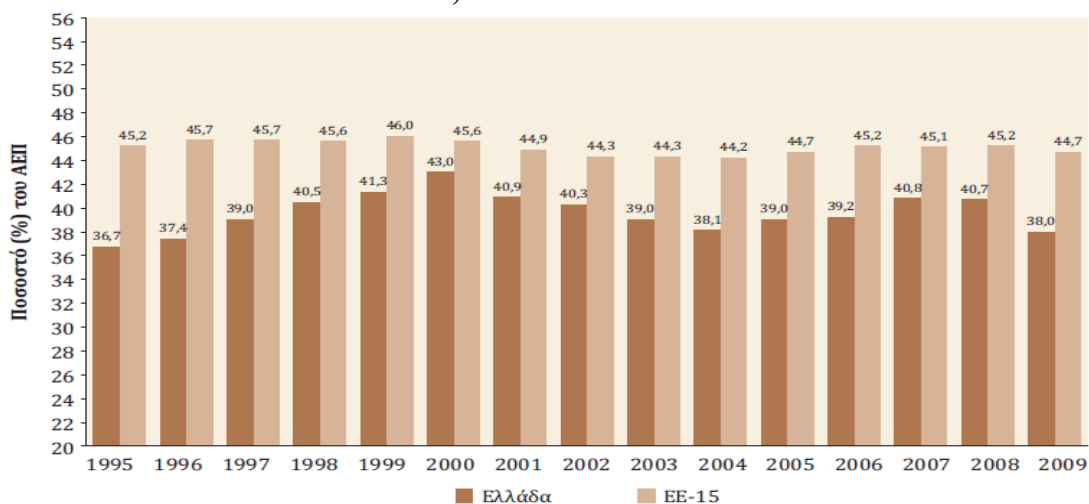
Η ένταξη, την 1/1/2002, της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος (€), «ενίσχυσε την ευθραυστότητα του δημόσιου τομέα», κατά το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ και διασφάλισε άμεση, απρόσκοπτη και χαμηλότοκη χρηματοδότηση η οποία αποτέλεσε την εύκολη λύση για την κάλυψη των ελλειμμάτων αφενός, και αφετέρου, άμβλυσε την προσοχή των κυβερνήσεων και των φοροεισπρακτικών μηχανισμών για τη συλλογή των φόρων (Αργείτης, κ.α, 2011).

Προς μεγάλη χαρά των κυβερνήσεων που «έπλεαν» σε πελάγη, ρευστότητας επιδεικνύοντας αυξημένη απερισκεψία και μειωμένη εθνική συνείδηση, προέβησαν σε πε-

²⁰ Αποκαλυπτική της νοοτροπίας των ελλήνων είναι η παροιμία «κλέψε να ‘χεις και δούλεψε να φας». Σήμερα, ούτε και το δεύτερο είναι εύκολο για μια σημαντική και ολοένα αυξανόμενη, μερίδα του ελληνικού λαού, καθώς δεν υπάρχει δουλειά και –τραγική ειρωνεία- μόνο αυτοί που έκλεβαν έχουν να φάνε!

ρισσότερες φοροαπαλλαγές και φοροδοτικές εξαιρέσεις δημιουργώντας μια επίφαση ευδαιμονίας και πλούτου. Στο διάγραμμα που ακολουθεί, φαίνεται η εξέλιξη των εσόδων για το διάστημα 1995-2009, σε σχέση με τα έσοδα της αντίστοιχης περιόδου για την Ε. Ένωση των 15 χωρών μελών της.

Διάγραμμα 3.5: Έσοδα γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) Ελλάδας και ΕΕ-15, 1995-2009

Πηγή: Eurostat

Όπως προκύπτει από το παραπάνω διάγραμμα τα έσοδα της γενικής κυβέρνησης παρουσιάζουν μια σταθερή απόκλιση από τον μέσο όρο της ΕΕ-15 και ερμηνεύουν το χάσμα των ελλειμμάτων της χώρας από εκείνα της ΕΕ-15 (Αργεΐτης, κ.α., 2011).

Και βέβαια, «η αδυναμία να αυξηθούν τα έσοδα, λόγω της συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας και αφετέρου, η άμεση υποχρέωση για επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων λόγω του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (ΠΟΠ), οδηγεί στη σοβαρή περικοπή των δημόσιων δαπανών για κατανάλωση, μισθούς, συντάξεις, κοινωνικά επιδόματα αλλά και για τις δημόσιες επενδύσεις, τροφοδοτώντας το φαύλο κύκλο της ύφεσης και του περιορισμού των δημόσιων εσόδων», κατά το ΙΝΕ (2014).

Παραδοσιακά στην Ελλάδα η έμμεση φορολογία είναι υψηλή, υποδεικνύοντας ουσιαστικά ένα κράτος σε στάδιο πρώιμης ανάπτυξης και όχι ένα κράτος που ανήκει στον αναπτυγμένο κόσμο. Η φορολόγηση της κατανάλωσης είναι ο χαρακτηριστικός τρόπος συγκέντρωσης εσόδων σε μια υπανάπτυκτη οικονομία η οποία, κατά συνέπεια, στερείται υψηλών εισοδημάτων που αποτελούν αντικείμενο των άμεσων φόρων. Ως προς τις άλλες της εκφάνσεις, όμως, η χώρα μας εμφανιζότανε πάντοτε ενταγμένη στον προηγμένο κόσμο.

Η κατάφωρη αδικία και η ανισότητα του συστήματος γίνεται απόλυτα ορατή από τον πίνακα που ακολουθεί και δείχνει πως σε μια κρίσιμη περίοδο, μετά την ένταξη στην

ONE, διαμορφώνεται η φορολογική επιβάρυνση στους Έλληνες πολίτες που μόνο εισπρακτικό στόχο έχει.

Πίνακας 3.4: Σύνθεση Φορολογικών Εσόδων κατά κατηγορία

Έτος	Άμεσοι Φόροι %	Έμμεσοι Φόροι %	Λόγος Έμμεσων / Άμεσους Φόρους
2004	41,7	58,3	1,40
2005	43,6	56,4	1,29
2006	41,6	58,4	1,41
2007	41,0	59,0	1,44
2008	40,8	59,2	1,45
2009	43,1	56,9	1,32
2010	39,4	60,6	1,53
2011	41,5	58,5	1,41
2012	44,7	55,3	1,24
2013	45,0	55,0	1,22
2014*	46,9	53,1	1,13
2015**	46,5	53,5	1,15

*Εκτιμήσεις **Προβλέψεις

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΙΚ, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2015

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, προϋπόθεση ένταξης της χώρας μας στην ONE ήταν η μείωση του ελλείμματος κατά το διάστημα 1993-1999. Η ένταξη αυτή, αποτέλεσμα πολιτικής απόφασης, στηρίχθηκε μόνο στην εκπλήρωση ορισμένων οικονομικών κριτηρίων, όπως του πληθωρισμού, των επιτοκίων, της συναλλαγματικής σταθερότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας και όχι, όπως θα όφειλε, να εξαρτάται και από κριτήρια σύγκλισης της πραγματικής οικονομίας όπως π.χ. η παραγωγικότητα, η καινοτομία, το οικονομικό περιβάλλον, η διοικητική απόδοση και η ανταγωνιστικότητα (Παπαστάμκος & Κότιος, 2012). Κατά τους Παπαστάμκο και Κότιο «μόνο χώρες με οικονομική, πολιτική και κοινωνική ευελιξία, αλλά και προσαρμοστικότητα, είναι σε θέση να επωφελούνται από τον ανταγωνισμό εντός της ευρωζώνης, όπως ασφαλώς και διεθνώς». Κατά συνέπεια, η μη τήρηση των κριτηρίων δεν απαλλάσσει τη χώρα μας από την ευθύνη επιδίωξης της προσαρμογής της στο άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον της ONE, πράγμα που τελικά θα επιφέρει βελτίωση της θέσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τα προγράμματα σύγκλισης που εφαρμόστηκαν –περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, διεύρυνση της φορολογικής βάσης και περιορισμός της φοροδιαφυγής– επέφεραν την πρόσκαιρη αποκλιμάκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Όμως, μετά την είσοδο στην ONE η εικόνα για το δημοσιονομικό έλλειμμα αντιστρέφεται γιατί η

συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη εξασφάλισε στο δημόσιο τομέα της οικονομίας εύκολη και φτηνή πρόσβαση στις παγκόσμιες αγορές χρήματος.

Το παραπάνω γεγονός σε συνδυασμό με την ευφορία που δημιουργήθηκε από τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης οδήγησαν στην αύξηση του δανεισμού και στη διεύρυνση των ελλειμμάτων, πυροδοτώντας μια αποσταθεροποιητική δυναμική στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας (INE, 2014). Στον πίνακα που ακολουθεί διαπιστώνεται η παραπάνω εξέλιξη.

Πίνακας 3.5 Έλλειμμα & Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης	3,7	4,4	4,8	5,7	7,4	5,3	6,0	6,7	9,8	15,6	10,7	9,4	10,0	12,2
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	103,4	103,7	101,7	97,4	98,9	109,0	106,4	105,4	110,7	127,1	148,3	170,6	156,9	174,9

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ

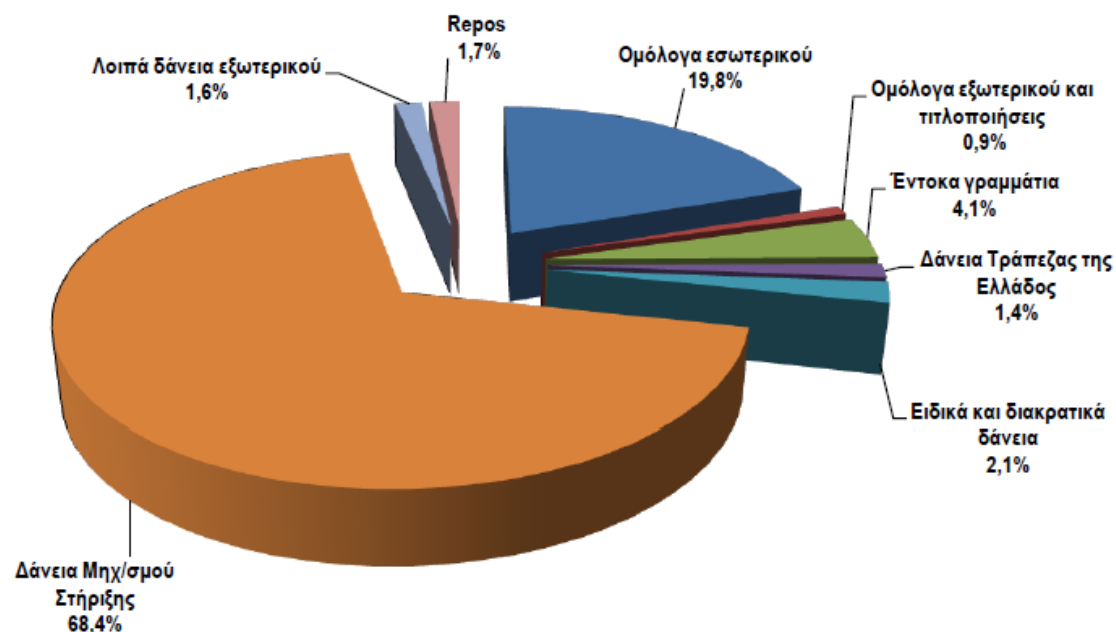
Η επινοητικότητα των κυβερνώντων δείχνει μια ευκολία στην προσφυγή δανεισμού, καθιστώντας τον ως πρώτη επιδίωξη, μάλλον, με την προσπάθεια κάλυψης του κενού των εσόδων μέσω της αποτελεσματικότητας της φορολογικής διοίκησης, να έρχεται δεύτερη.

Κατά τον Αργεΐτη κ.α. (2011), «οι ελληνικές κυβερνήσεις εκμεταλλεύτηκαν τα βραχυπρόθεσμα οφέλη που προέκυψαν από την πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου και επιδόθηκαν σε αυξανόμενο δανεισμό (με χρέη υψηλού χρόνου αποπληρωμής), αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα την προσπάθεια που θα έπρεπε να είχε γίνει για την αύξηση των φορολογικών εσόδων». Βραχυπρόθεσμα, η διεύρυνση της φορολογικής βάσης –με τη «σύλληψη» και των χαμηλότερων, κυρίως, εισοδημάτων και την κατάργηση πολλών φοροαπαλλαγών- επιτεύχθηκε μια κάποια αύξηση των εσόδων. Η οποία βέβαια, πλήττει τα κατώτερα εισοδηματικά στρώματα και δεν παγιώνεται μόνο με την καταστολή της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς, αλλά απαιτεί τη δημιουργία φορολογητέα ύλης, δηλαδή, της αύξησης των εισοδημάτων και του πλούτου της χώρας.

Οι βραχυπρόθεσμοι τίτλοι, υψηλής επιβάρυνσης, αποτελούσαν το κύριο μέσον δανεισμού της χώρας, πριν από την ένταξή της στην ΟΝΕ. Μετά την ένταξη άρχισε να δανείζεται με ομόλογα μεγάλης διάρκειας και χαμηλού επιτοκίου, λόγω της πρόσβασης στις αγορές μακροπρόθεσμου δανεισμού. Πρακτική που άλλαξε από το 2009 και μετά, όταν δηλαδή επλήγη η αξιοπιστία της χώρας και τα επιτόκια των ομολόγων εκτι-

νάχθηκαν στα ύψη, καθιστώντας απαγορευτικό τον δανεισμό. Στο διάγραμμα που ακολουθεί, απεικονίζεται με μεγάλη ακρίβεια ο «πλούτος» και η ποικιλία των δανείων που έχει λάβει η χώρα μας μέχρι σήμερα.

Διάγραμμα 3.6: Σύνθεση του χρέους της χώρας την 30/9/2014

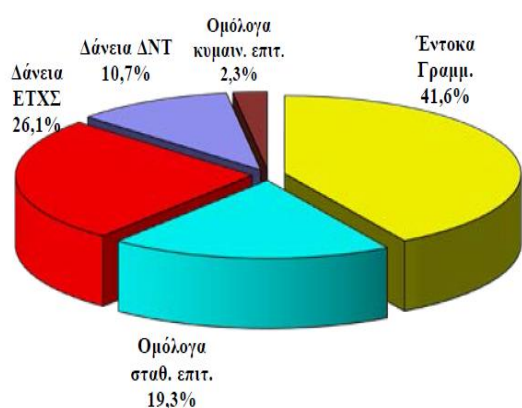

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΙΚ- Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2015

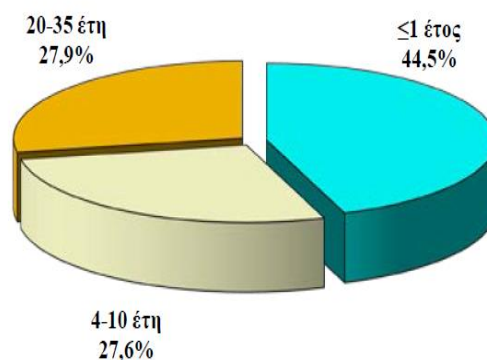
Από τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του ΥΠΟΙΚ, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, δεν έχει επέλθει σημαντική διαφοροποίηση στη σύνθεση του δανεισμού της χώρας.

Διάγραμμα 3.7: Στοιχεία νέου δανεισμού

**1. Σύνθεση νέου δανεισμού
Ιαν. – Σεπ. 2014**

**2. Κατανομή νέου δανεισμού
κατά διάρκεια**

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΙΚ- Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2015

Κατά τους Παπαστάμκο και Κότιο (2012), τα παραπάνω δανεικά κεφάλαια, «δεν αξιοποιήθηκαν για τη διεύρυνση και ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και της ανταγωνιστικότητας» των χωρών που εντάχθηκαν στην ΟΝΕ, ενώ αναβάθμισαν την πιστοληπτική τους ικανότητα. Διατέθηκαν για την «κατανάλωση εισαγομένων, κυρίως, ειδών στην Ελλάδα και για μία ξέφρενη οικοδομική δραστηριότητα στις χώρες Ισπανία, Ιρλανδία και Πορτογαλία». Και στη χώρα μας όμως συνέβη το ίδιο, καθώς κατασκευαστικός τομέας κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος των ιδιωτικών επενδύσεων και ένα σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ. Με άλλα λόγια, στη χώρα μας όχι μόνο δεν παραγότανε αρκετά καταναλωτικά αγαθά, αλλά κι αυτά που παρήγε ήταν μη εξαγωγίμα, όπως οι οικοδομές.

Επίσης, κατά τους Αργεΐτη κ.α. (2011), «το πρόβλημα των δαπανών στη χώρα μας εστιάζεται στην κατανομή τους και στη χαμηλή αποτελεσματικότητά τους». Η δημόσια κατανάλωση (υψηλού κόστους λόγω διαφθοράς, ψευδό- ή υπερτιμολογημένων προμηθειών) υπήρξε κατ' ουσία η βασική δαπάνη, με τη χώρα μας να «υστερεί στα ποσά που δαπανά για υγεία, κοινωνική προστασία και εκπαίδευση ενώ, αντίθετα, να έχει σημαντική δέσμευση πόρων σε (υπέρογκα τιμολογημένες) αμυντικές δαπάνες και στην αποπληρωμή τόκων». Η δε σχετική αποτελεσματικότητα των δημοσιονομικών δαπανών, εμφανίζεται να είναι εξαιρετικά χαμηλή σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ-15. Οι δημόσιες δαπάνες για επένδυση δεν αποτέλεσαν όλα τα προηγούμενα χρόνια καθοριστικό παράγοντα στην αύξηση του ΑΕΠ (Αργεΐτης κ.α., 2011). Απεναντίας, η συνεισφορά του δημόσιου τομέα στην οικονομική μεγέθυνση περιορίστηκε στο σκέλος των καταναλωτικών δαπανών (INE, 2011).

Η φοροδιαφυγή, η φορολογική απάτη²¹, και η φοροαποφυγή²², αποτελούν μάλιστα για όλον τον κόσμο, καθώς περιορίζουν τις δυνατότητες των κρατών να αυξήσουν τα έσοδά τους και να υλοποιήσουν την οικονομική τους πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ήδη αναλάβει πρωτοβουλίες για τον περιορισμό του φαινομένου, τόσο για τα κράτη μέλη της όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο, προτείνοντας μια δέσμη μέτρων

²¹ Η φορολογική απάτη αποτελεί μορφή σκόπιμης διαφυγής φόρων μέσω της υποβολής ψευδών δηλώσεων ή της προσκόμισης πλαστών εγγράφων (εικονικά ή υποτιμημένα τιμολόγια, αποδείξεις μειωμένης αξίας για μικρότερη καταβολή φόρου, «μαύρη» διακίνηση προϊόντων και εμπορευμάτων, κλπ.).

²² Υφίσταται όταν ο φορολογούμενος κατορθώνει, με νόμιμες ενέργειες, να μειώσει την φορολογική του υποχρέωση, εκμεταλλευόμενος διάφορες ατέλειες (παραθυράκια) της φορολογικής νομοθεσίας, ανάγοντας τη φοροαποφυγή σε υψηλά επίπεδα ... δημιουργικότητας.

μέσω των οποίων θα περιοριστούν οι επιπτώσεις της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης που πλήττει την Ε. Ένωση.

«Τα δημόσια οικονομικά, κατά την Ε. Επιτροπή (2013), πρέπει να αναθεωρηθούν εκ βάθρων προκειμένου να διατηρηθούν τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας και οι δημόσιες υπηρεσίες, να περιοριστεί το κόστος αναχρηματοδότησης για το κράτος και άλλες δημόσιες αρχές και για να αποτραπούν αρνητικές δευτερογενείς συνέπειες για την υπόλοιπη οικονομία». Επίσης, «με τη μείωση της απάτης και της φοροδιαφυγής, τα κράτη μέλη μπορεί να αυξήσουν τα φορολογικά τους έσοδα, εξέλιξη που θα τους δώσει μεγαλύτερα περιθώρια ώστε να προβούν σε αναδιάρθρωση των φορολογικών τους συστημάτων κατά τρόπο που θα προάγει καλύτερα την ανάπτυξη. Η εξέλιξη αυτή μπορεί, ακόμη, να στηρίξει τις προσπάθειες των κρατών μελών να μειώσουν τη φορολογική επιβάρυνση στα άτομα με χαμηλά εισοδήματα και στις πλέον ευάλωτες ομάδες» (Ε. Επιτροπή, 2013).

Το φορολογικό πρόβλημα της Ελλάδας και ο περιορισμός της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, που αποτελούν εγγενή παθογένεια και μόνιμη πηγή απώλειας εσόδων, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με αποσπασματικά (και εμβόλιμα σε άλλα νομοθετήματα, πολλές φορές) μέτρα. Απαιτείται ριζική αναμόρφωση, τόσο του πυρήνα του φορολογικού συστήματος όσο και της φορολογικής διοίκησης. Η διαχρονική σταθερότητα, η ευρεία συνεκτική και διαφανής φορολογική βάση, η δικαιοσύνη και η συμβολή στην ανάπτυξη αποτελούν απαραίτητα χαρακτηριστικά του συστήματος, ενώ για τη φορολογική διοίκηση αναγκαία είναι η πλήρης αναδιάρθρωση των φοροελεγκτικών υπηρεσιών και η επικέντρωση σε στοχευμένους ελέγχους και εκτεταμένες διασταυρώσεις (Φωτόπουλος, 2010-Karlanoglou & Rapanos, 2011).

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων του ελληνικού φορολογικού συστήματος είναι πολύπλοκη. Η αναδιοργάνωση των εφοριών, η εκλογίκευση των προστίμων, η απλοποίηση της φορολογικής δομής και των διαδικασιών είναι απαραίτητα βήματα, αλλά δεν επαρκούν. Οποιαδήποτε βελτίωση, για να έχει ουσία και διάρκεια, πρέπει να περιλαμβάνει τη δημιουργία φορολογικής συνείδησης, την αλλαγή της αντίληψης των Ελλήνων για τους δημόσιους θεσμούς και τη δημιουργία κοινωνικής συνείδησης και ευθύνης. Αυτός είναι ένας πολύ δύσκολος στόχος, εάν όμως επιτευχθεί τα οφέλη θα είναι πολλαπλά και πολύ περισσότερα από ένα εύρυθμο φορολογικό σύστημα.

Η βιωσιμότητα της ελληνικής οικονομίας και η αντιμετώπιση της κρίσης χρέους προϋποθέτουν ένα ριζικά διαφορετικό πλέγμα μέτρων τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο σύνολο της Ευρωζώνης. Ειδικότερα, απαιτούνται άμεσα πρωτοβουλίες

σε πολιτικό επίπεδο που θα οδηγήσουν στη ριζική αναμόρφωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και του φορολογικού συστήματος –έτσι ώστε να αυξηθούν τα έσοδα από την άμεση φορολογία– καθώς και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δημοσιονομικών δαπανών. Επιπλέον, είναι αναγκαίος ο μετασχηματισμός του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης της χώρας με έμφαση στην έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την αύξηση της παραγωγικότητας προκειμένου να βελτιωθούν οι εξαγωγικές της επιδόσεις (Αργείτης, κ.α., 2011).

Το χρόνιο δημοσιονομικό έλλειμμα που συνιστά το λεγόμενο δημόσιο χρέος, δεν είναι τίποτα άλλο παρά η συσσώρευση των ετήσιων υστερήσεων των κρατικών εσόδων έναντι των δαπανών που, αναπόφευκτα, καλυπτόντουσαν με δανεισμό όπως έχει ήδη αναφερθεί. Κατά τους Karlanoglou & Rapanos (2011), «η συσσώρευση των δημοσίων ελλειμμάτων φαίνεται να ήταν μια επιλογή των κυβερνήσεων και όχι το ατυχές αποτέλεσμα των μακροοικονομικών συνθηκών που εξελίχθηκαν λιγότερο ευνοϊκά από ό, τι αναμενόταν». Μια επιλογή η οποία ούτε σχέδιο, ούτε σκοπό είχε, είχε όμως ορίζοντα την επόμενη εκλογική αναμέτρηση της οποίας το αποτέλεσμα θα είχε, ως χειρότερο ενδεχόμενο, την απώλεια της εξουσίας. Οι επαχθείς συνέπειες, όμως, των επιλογών της (εκάστοτε κυβέρνησης), ήταν και παραμένουν ακόμη για τη χώρα και τους πολίτες της. Σε επίρρωση των παραπάνω παρατίθεται ο ακόλουθος πίνακας, ο οποίος είναι αποκαλυπτικός για τη διαχρονική εξέλιξη των μεγεθών του χρέους της χώρας αλλά και του ΑΕΠ που τείνει να βρει νέα «δάπεδα» ισορροπίας, προοιωνίζοντας μεγαλύτερη κατάρρευση των λοιπών μεγεθών της οικονομίας, με την ανεργία να διατηρεί τα υψηλά της ρεκόρ, παρά τα μαγειρέματα και τις ρηχές πολιτικές.

Πίνακας 3.6: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (σε εκατ. Ευρώ)

	2010	2011	2012	2013	2014*	2015**
A. Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης	340.286	367.978	305.537	321.478	321.800	321.300
B. Χρέος ΝΠΔΔ, κέρματα κλπ. μείον επενδύσεις σε τίτλους ΕΔ	13.551	9.905	6.589	5.483	3.400	2.800
Γ. Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA (A+B)	353.837	377.883	312.128	328.891	325.200	324.100
Δ. Χρέος ΟΤΑ, ΟΚΑ, μείον ενδο-κυβερνητικό χρέος	-24.325	-22.226	-7.435	-7.758	-7.200	-7.200
Ε. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (Γ+Δ)	329.512	355.657	304.891	319.133	318.000	318.000
(ως % του ΑΕΠ)***	148,3	170,6	158,9	174,9	177,7	171,4
ΑΕΠ	222.151	208.532	194.204	182.438	178.944	184.870

*Εκτιμήσεις ** Προβλέψεις

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΙΚ- Εισηγ. Έκθεση Προϋπολογισμού 2015

***Η μείωση του ΑΕΠ οδήγησε σε αύξηση του ποσοστού του χρέους, πέρα από την καθαρή αύξηση του δανεισμού κατά την ίδια περίοδο.

Προκειμένου δε να πεισθεί η ελληνική κοινωνία για την αυθεντικότητα της προσπάθειας εξυγίανσης της χώρας, θα πρέπει οι «πολιτικοί ταγοί» της χώρας να είναι οι πρώτοι που θα αποδείξουν τη συμμόρφωσή τους προς το νέο φορολογικό σύστημα και τους νόμους. Μέχρι στιγμής, όμως, τίποτα από όσα έχουν συμβεί στη χώρα δεν τους αγγίζει. Τουναντίον, ζουν σε διαφορετικό κόσμο, αλώβητοι από την κρίση και απρόσβλητοι από τις ασθένειες που επισώρευσαν στη χώρα.

Υπάκουοι και «νομοταγείς» προς τους «σωτήρες» της Ελλάδας, δημιουργούν το θεσμικό πλαίσιο νομιμοποίησης (ή νομιμοφάνειας) των ενεργειών εξαθλίωσης των πολιτών της, με ένα καταγισμό νόμων (στα όρια της συνταγματικότητας ή και εκτός αυτών) και τροπολογιών που εξυπηρετούν τους εγχώριους εκπροσώπους αλλότριων συμφερόντων.

3.3.3 Η πολιτική των μνημονίων

Τον Φεβρουάριο του 2010 η κυβέρνηση (Παπανδρέου) ανακοίνωσε ένα πρώτο πακέτο μέτρων που αφορούσε στο δημόσιο τομέα και περιλάμβανε πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων κατά 10%, καθώς και περικοπές υπερωριών και οδοιορικών. Τον Μάιο του ίδιου έτους, η χώρα μας ζήτησε 80δισ € από τις υπόλοιπες (15) χώρες του Ευρώ και 30δισ € από το ΔΝΤ, στη βάση των ακόλουθων μνημονίων:

1. "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),
2. "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και
3. "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ).

Με τα σενάρια χρεοκοπίας σε ημερήσια διάταξη και χωρίς σενάριο διαχείρισης της κρίσης –που υιοθετήθηκε ως ελληνικό φαινόμενο-, η κυβέρνηση έλαβε, αρχικά, τα ακόλουθα σκληρά μέτρα:

- Μείωση κατά 30% στα δώρα Χριστουγέννων, του Πάσχα και της άδειας,
- Μείωση κατά 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου,
- Μείωση κατά 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ,
- Αύξηση των τριών κατηγοριών του ΦΠΑ από το 4,5 στο 5%, από το 9 στο 10% και από 19 στο 21%,
- Αύξηση στο φόρο της βενζίνης σε ποσοστό 15%,
- Επιβολή στους υφιστάμενους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων, επιπλέον ποσοστό από 10% έως 30%,
- Επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης στα αυτοκίνητα ανεξαρτήτως κυβισμού,

- Επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα τα ακίνητα, ανεξάρτητα από το εμβαδόν τους.

Παρά τα παραπάνω μέτρα η χώρα δεν κατάφερε να βελτιώσει τη θέση της στις διεθνείς αγορές, με συνέπεια να προσφύγει ξανά στη βοήθεια του ΔΝΤ της Ε. Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), που συγκρότησαν τη γνωστή , όπως αναφέραμε σε άλλο σημείο της εργασίας μας, τρόικα. Προκειμένου δε, να τύχει της περαιτέρω βοήθειας, η χώρα προχώρησε σε υπογραφή μνημονίου με το ΔΝΤ και την ΕΕ, για τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν, προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης. Τα μέτρα που ανακοινώθηκαν προέβλεπαν:

- Αντικατάσταση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500€ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000€ και πλήρης κατάργηση των δύο μισθών για τις μεγαλύτερες αποδοχές.
- Αντικατάσταση 13^{ης} και 14^{ης} σύνταξης, με επίδομα 800€ για συντάξεις ως 2.500€.
- Περαιτέρω περικοπή, κατά 8%, στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους μισθούς των υπαλλήλων των ΔΕΚΟ, όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ από 21% σε 23%, του μεσαίου από 10% σε 11% (από 1/7/2010) και από 11% σε 13% (από 1/1/11), και του χαμηλού στο 6,5% (από 1/1/11).
- Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης σε καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%.
- Αύξηση στις αντικειμενικές αξίες των ακινήτων.
- Πρόσθεση ενός επιπλέον ποσοστού 10% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.

Επίσης, το νομοσχέδιο προέβλεπε αλλαγές στα εργασιακά με αύξηση του ορίου απολύσεων και μείωση του κατώτατου μισθού. Για το ασφαλιστικό προέβλεπε αύξηση στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης των γυναικών στον δημόσιο τομέα στα 65 χρόνια έως το τέλος του 2013, με έναρξη το έτος 2011.

Στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (2012-2015) που έχει σχεδιαστεί, προβλέπεται (μόνο) μία σειρά μέτρων περιορισμού των δαπανών και της αύξησης των εσόδων, χωρίς καμία αναφορά και κανέναν σχεδιασμό για την ανάπτυξη. Περιορίζονται ακόμα περισσότερο οι μισθολογικές και λειτουργικές δαπάνες και προστίθενται νέα φορολογικά μέτρα. Ιδρύεται ο οργανισμός Αποκρατικοποιήσεων

(ΤΑΥΠΕΔ) με σκοπό την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας και μέχρι στιγμής, φαίνεται, ότι πρόκειται περί ενός μηχανισμού μεταβίβασης της περιουσίας υπό αμφίβολες συνθήκες νομιμότητας και ουσιαστικής ενίσχυσης των κρατικών εσόδων.

Σε ό,τι δε, αφορά τα φορολογικά μέτρα του μεσοπρόθεσμου, περιλαμβάνονταν τα ακόλουθα:

- Αλλαγή της φορολογικής κλίμακας με επιβάρυνση σε όλους όσους δηλώνουν εισόδημα πάνω από 8.000€,
- Έκτατη εισφορά για όλους όσους έχουν εισόδημα πάνω από 12.000€,
- Μετάβαση σε ανώτερη κλίμακα του ΦΠΑ προϊόντων και υπηρεσιών εστίασης,
- Επιβολή κλιμακωτής αντικειμενικής δαπάνης κατοικίας,
- Επιβολή ετήσιου τέλους για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους επιτηδευματίες,
- Επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας, ύψους 2%,
- Επιβολή Ειδικής Εισφοράς που θα παρακρατείται μηνιαία από τους Συνταξιούχους Επικουρικής Ασφάλισης,
- Αύξηση του ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ σε όλες τις συντάξεις άνω των 1450€, από 4% έως 10% -που ίσχυε μέχρι τότε- σε 6% έως 14%.

Σε ό,τι αφορά τα εργασιακά, υπήρξαν και εδώ σημαντικές αλλαγές, όπως:

- Θεσπίζεται μέτρο εργασιακής εφεδρείας για οργανισμούς που καταργούνται,
- Όσοι προσλαμβάνονται χωρίς επαγγελματική εμπειρία θα αμείβονται με μισθό χαμηλότερο κατά 20% από το όριο της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης,
- Η διάρκεια των συμβάσεων ορισμένου χρόνου αυξάνεται στα τρία χρόνια, από τα δύο που ήταν.

Όπως διαπιστώθηκε κατά το τέλος Αυγούστου 2011, η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν εκτός στόχων, καθώς υπήρχε μεγάλη υστέρηση εσόδων και αύξηση δαπανών. Κάτω από την απειλή της τρόικας να μη καταβάλει την έκτη δόση του δανείου του πρώτου πακέτου διάσωσης, η κυβέρνηση κατέφυγε και πάλι σε μία σειρά έκτακτων συμπληρωματικών μέτρων, στα οποία περιλαμβάνονται τα παρακάτω:

- Διεύρυνση του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας και σε οργανισμούς που δεν καταργούνται,
- Νέος έκτακτος φόρος στις κατοικίες που θα καταβάλλεται μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ (το γνωστό «χαράτσι»),

- Περικοπή των συντάξεων και μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ,
- Νέες περικοπές μισθών στο δημόσιο και εφαρμογή ενιαίου μισθολογίου,
- Μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000€ στις 5.000€,
- Άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων.

Για άλλη μια φορά, η χώρα δεν εκπλήρωσε τις «υποχρεώσεις» της προς την τρόικα και με τη διαρκή απειλή της άρνησης «στήριξης», προστέθηκαν νέα μέτρα που περιλαμβάνουν τα εξής:

- Μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού, σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751€ σε 586€) και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών.
- Κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012.
- Ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας, αντί για τις κλαδικές. Άρση μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και στις υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες.
- Περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του κράτους και εκλογών.
- Κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας.
- Αύξηση αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα.
- Πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελμάτων.
- Αύξηση των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ, σε ποσοστό 25%.
- Κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση των φοροαπαλλαγών και του χαμηλού ποσοστού ΦΠΑ στα νησιά.

Όλα τα παραπάνω μέτρα, τίποτα άλλο δεν πέτυχαν παρά μόνο τη συνεχή ύφεση της οικονομίας, τη δραματική μείωση του ΑΕΠ (βλ. Πίνακα 3.6) και βέβαια, την αύξηση της ανεργίας η οποία, από το 14,8 της 31/12/2010, έφθασε στο 27,6 της 30/5/13, κατά την ΕΛΣΤΑΤ²³ και σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό κατά άλλους φορείς, όπως αναφέρεται και σε άλλη θέση της εργασίας.

Οι «διαπραγματεύσεις» διαρκείας της κυβέρνησης με την τρόικα, κατέληξαν στην κατάρτιση νέου μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2013-2016

²³ Στο 26,6% διαμορφώθηκε η ανεργία στο τρίμηνο Απριλίου - Ιουνίου 2014, έναντι 27,8% στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου 2014, σύμφωνα με στοιχεία που ανακοίνωσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). <http://www.tanea.gr/news/economy/article/5160474/sto-26-6-h-anergia-sthn-ellada-sto-b-trimhno-toy-2014/>.

και σε ένα πολυνομοσχέδιο που προέβλεπε μέτρα ύψους 18,9 δις €, από τα οποία τα 9,4 δις αφορούν το έτος 2013.

Στο πακέτο μέτρων περιλαμβάνονταν:

- Αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 έτη, από 1-1-2013,
- Μείωση στις συντάξεις από 5 έως και 15%, από τα 1.000€ και άνω,
- Μειώσεις στο εφάπαξ έως 83%,
- Κατάργηση της καθολικότητας της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας,
- Κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα, όπως και των επιδομάτων αδειάς για δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους,
- Μείωση του χρόνου προειδοποίησης για απολύσεις από τους έξι μήνες στους τέσσερις,
- Περικοπές στα ειδικά μισθολόγια,
- Ένταξη στο ενιαίο μισθολόγιο των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ,
- Εφαρμογή διαθεσιμότητας ενός έτους, με μειωμένο μισθό σε μόνιμους υπαλλήλους του δημοσίου, οι θέσεις των οποίων καταργούνται,
- Κατάργηση των πολυάριθμων οικογενειακών επιδομάτων και αντικατάστασής τους από το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων,
- Αύξηση φόρου στο υγραέριο κίνησης κατά 23 λεπτά,
- Εισαγωγή έκτακτης εισφοράς στα Φωτοβολταϊκά,
- Αντίτιμο 25€ για εισαγωγή σε νοσοκομείο.

Όλα τα παραπάνω, αποτελούν συνοπτική παρουσίαση/ εξιστόρηση του χρονικού της αποδόμησης της (όποιας) κρατικής οντότητας της χώρας μας, των θεσμών και της κοινωνίας της, με την τελευταία, πλέον, να παραπαίει χωρίς να μπορεί να αντιληφθεί «που πάει το πράγμα» και να επιμένει να προσδοκά τη σωτηρία της από τους ξένους, αναδεικνύοντας με συνέπεια κυβερνήσεις δουλικές και άβουλες, υπάκουες στα κελεύσματα των «σωτήρων» της.

Η αντικειμενική αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να εφαρμόσει την εκάστοτε «αποφασιζόμενη» πολιτική και την απροθυμία των κυβερνήσεων να πλήξουν τον κομματικό και εκλογικό τους μηχανισμό, καταδεικνύεται από τη συνεχή επιβολή νέων και ακόμα σκληρότερων μέτρων. Ακόμη, αποδεικνύεται περίτρανα η έλλειψη κάθε αναπτυξιακής πνοής στην οικονομία της χώρας η οποία, μέσα από την επεκτατική λιτότητα, καλείται να καλύψει τα κερδοσκοπικά παιχνίδια και τη βουλιμία των εταιρών της.

Η αγωνία των «σωτήρων» μας να διαφανεί κάποιο πλεόνασμα από τα παραπάνω μέτρα, εκβιάζοντας την ελληνική κυβέρνηση με την καταβολή ή μη, κάθε επόμενης δόσης των δανείων για να αποπληρώσει τα ...παλιά δάνεια της χώρας, οδηγεί στην παρατεταμένη παύση πληρωμών προς το εσωτερικό και στην κατάρρευση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Ακόμη και αυτές τις επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό –τις λίγες εκείνες που δημιουργούν και εισάγουν πλούτο στη χώρα- αρνείται να τις επιστρέψει τον ΦΠΑ, επιδεινώνοντας έτι περαιτέρω την ρευστότητά τους. Οι δε τράπεζες απολαμβάνουν τις δάφνες της διάσωσής τους κλείνοντας τους κρουνοί της χρηματοδότησης που –κατά τους ισχυρισμούς των τραπεζιτών- θα απέσειε τον συστημικό κίνδυνο. Οι περί του αντιθέτου διαφημίσεις των τραπεζών, μέσω των ΜΜ Ενημέρωσης και ειδικά των τηλεοπτικών καναλιών, δεν είναι μόνο παραπλανητική αλλά και ένας προσχηματικά νόμιμος τρόπος οικονομικής τους ενίσχυσης, αφού οι μεγάλοι τηλεοπτικοί σταθμοί αποτελούν το «βαρύ πυροβολικό» απροκάλυπτης στήριξης των μνημονιακών πολιτικών. Τράπεζες και ΜΜΕ ανήκουν στο ίδιο μπλοκ.

Η παντελής έλλειψη επενδύσεων λόγω αδυναμίας των επιχειρήσεων, ή και λόγω μειωμένων προσδοκιών, η προϊούσα κατάθλιψη της ελληνικής κοινωνίας, η ολοένα και μειούμενη καταναλωτική δαπάνη, ο φόβος των νέων μέτρων που οι «σωτήρες» μας απεργάζονται και η πλήρης ανικανότητα των μετρίων πολιτικών της χώρας, προοιωνίζουν μεγαλύτερη πτώση, με τη φαντασία να αδυνατεί πλέον να την προσδιορίσει.

Αξιοσημείωτη είναι και η παράπλευρη απώλεια που υφίσταται η ελληνική κοινωνία και οικονομία, από τη μεγάλη διαρροή ταλαντούχων, νέων επιστημόνων προς τις άλλες χώρες της Ευρώπης και όχι μόνο (Λαμπριανίδης, 2011).

3.3 Η νέα φορολογική πολιτική: αναπτυξιακή ή εισπρακτική;

Η πιστή εφαρμογή του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ), αποτελεί «εκ των ων ουκ άνευ» όρο των δανειστών της χώρας για την παροχή ρευστότητας στον δημόσιο τομέα της οικονομίας (Αργείτης, κ.α., 2011- Παπαδημητρίου, κ.α. 2013).

Τα παραπάνω αναφερόμενα μέτρα που ενσωματώθηκαν στο ΜΟΧΠ εστιάστηκαν:

- α) Στην εντονότατη μείωση των δημοσιονομικών δαπανών και συνολικά του κρατικού τομέα της οικονομίας. Η επιβολή, από την τρόικα, άμεσης και μεγάλης κλίμακας λιτότητας σε απόρριψη κάθε θεωρίας και πρακτικής, επέφερε ένα ισχυρό πλήγμα στην, έτσι κι αλλιώς, ισχνή οικονομία της χώρας μας. Κατά την Romer,

(2012) οι χώρες που υιοθέτησαν άμεση λιτότητα έχουν αντιμετωπίσει χειρότερη εξέλιξη στην προσδοκώμενη ανάπτυξή τους, σε σχέση με εκείνες που εφάρμοσαν πιο ήπια μοντέλα εξυγίανσης των δημοσιονομικών τους. Στη χώρα μας, όπου το έλλειμμα είναι και χρόνιο και μεγάλο, η μεν δημοσιονομική κρίση ήταν αναπόφευκτη αλλά όχι στο μέγεθος και στην τροπή που πήρε, η δε πολιτική αυστηρής λιτότητας απεδείχθη καταστρεπτική.

β) Στην απορρύθμιση της αγοράς εργασίας. Ευαγγελιζόμενοι την απελευθέρωση της αγοράς από τα ιδιότυπα μονοπώλια ή ολιγοπώλια (κλειστά επαγγέλματα, συντεχνίες, περιορισμοί εισόδου και εξόδου προς και από την αγορά, κλπ.), οι «σωτήρες» μας το μόνο μέχρι στιγμής που κατάφεραν ήταν να καταλύσουν κάθε έννοια δικαιωμάτων των εργαζομένων και να οδηγήσουν την αγορά εργασίας σε κατάρρευση. Και όλα αυτά, με το πρόσχημα της εσωτερικής υποτίμησης η οποία φαίνεται να μην επηρεάζει τον πληθωρισμό και την ανταγωνιστικότητα (ποιών αλήθεια;) προϊόντων της χώρας. Με τη μέχρι τώρα πολιτική δεν ευνοήθηκε η απασχόληση, ευνοήθηκε όμως η ανεργία η οποία διεκδικεί νέα ρεκόρ, αφού κατά τους Παπαδημητρίου κ.α.(2013) είναι πιθανό να ενισχυθεί περισσότερο στα επόμενα χρόνια. Αυτό δεν είναι απορρύθμιση της εργασίας, είναι απορρύθμιση της κοινωνίας και απασφάλιση ενός εκρηκτικού μηχανισμού.

Η παρατεταμένη λιτότητα θα οδηγήσει σε συνεχή πτώση της απασχόλησης δεδομένου ότι το πραγματικό ΑΕΠ δεν θα αυξηθεί αρκετά γρήγορα για να αποτρέψει, πόσο μάλλον να αντιστρέψει, την πτωτική τάση στην αγορά εργασίας (Παπαδημητρίου, κ.α., 2013), παρά τα τεχνάσματα (πχ., τα πεντάμηνα ή οκτάμηνα απασχόλησης, τα voucher με τη δήθεν επαγγελματική κατάρτιση, κλπ.) τα οποία μετέρχεται η κυβέρνηση της χώρας υπό την καθοδήγηση της τρόικας. Εξάλλου, κατά τον Χολέζα (2014) «οι εξελίξεις στην πραγματική οικονομία δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη την αγορά εργασίας. Μια σειρά κυβερνητικών παρεμβάσεων επιχειρήσαν να αυξήσουν την ευελιξία της και την ομαλή προσαρμογή της στα νέα δεδομένα, πάντοτε σε συμφωνία με την τρόικα». Η επιλογή αυτή στηρίζεται στο επιχείρημα ότι η ευέλικτη εργασία προσαρμόζεται ταχύτερα στις μεταβολές του οικονομικού περιβάλλοντος, προκαλώντας το μικρότερο δυνατό κόστος προσαρμογής (Χολέζας, 2014). Στην περίπτωση της χώρας μας όμως, η προσαρμογή αυτή γίνεται σε βάρος και άλλων, εξίσου σημαντικών παραμέτρων του οικονομικού περιβάλλοντος, δηλαδή, της έρευνας, των επενδύσεων και συνολικά της αγοράς και το χειρότερο, χωρίς να έχει επιτευχθεί τίποτα το ουσιαστικό μέχρι τώρα.

γ) Στην αύξηση της έμμεσης φορολογίας. Παραιτούμενοι, μάλλον, από κάθε προσπάθεια σύλληψης των αφορολόγητων εισοδημάτων και του παράνομου πλούτου (ίσως για να διαφυλάξουν το «πολιτικό» μας σύστημα που πειθήνια νομιμοποιεί τα κελεύσματά τους»), οι «σωτήρες» της χώρας επιδόθηκαν στην, με κάθε τρόπο, αύξηση των εσόδων που παροχετεύονται στα δικά τους ταμεία, αυξάνοντας τους έμμεσους φόρους (βλ. ΦΠΑ, φόρος στην ακίνητη περιουσία, κλπ.) που πλήττουν όλους εκείνους που έχουν ήδη θιγεί από τη δραματική μείωση των εισοδημάτων τους και την αντίστοιχη αύξηση των –αδικαιολόγητων- φορολογικών βαρών.

δ) Στην ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών. Αλήθεια, ποιου ανταγωνισμού και ποιων προϊόντων; Η οικονομία της χώρας στηριζότανε, κυρίως, στην παραγωγή μη εμπορεύσιμων προϊόντων, όπως η οικοδομή, με τη λοιπή βιομηχανία να έχει αποδιαρθρωθεί εδώ και δεκαετίες και τον μεταπρατισμό να υποκαθίσταται σε κάθε παραγωγικό τομέα της οικονομίας. Η κάποια έξαρση των εξαγωγών των δύο πρώτων ετών της κρίσης, έχει ήδη αρχίσει να ατονεί, διότι δεν διαθέτει η χώρα τεχνολογικά εξελιγμένα προϊόντα, ούτε και ποσότητες άλλων, μη τεχνολογικών προϊόντων, ώστε να προκαλέσουν εισροή πόρων ικανών να ενισχύουν το εγχώριο ΑΕΠ (Παπαδημητρίου, κ.α., 2013). Ακόμη και τα ποιοτικά αγροτικά της προϊόντα αντιμετωπίζουν ισχυρότατο ανταγωνισμό, λόγω περιορισμού των εισαγωγών από χώρες όπως η Γερμανία, και αδυναμίας εισόδου σε αγορές όπου έχουν από χρόνια διεισδύσει και εγκατασταθεί τα Ιταλικά, Ισπανικά και Τουρκικά αντίστοιχα. Αδυναμία η οποία επιτείνεται ακόμα περισσότερο από την υστέρηση στην τυποποίηση και την παντελή έλλειψη στρατηγικής εξαγωγικού μάρκετινγκ.

Τα παραπάνω μέτρα εντάσσονται στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης αντίληψης που εφαρμόζει τις τελευταίες δεκαετίες το ΔΝΤ στις χώρες όπου έχει παρέμβει για την παροχή χρηματοδότησης. Είναι ενδεικτικό, ότι από τη συγκεκριμένη πλατφόρμα μέτρων απουσιάζει η αναπτυξιακή διάσταση, αφού η οργάνωση και η χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων δεν βρίσκεται στο επίκεντρο των εν λόγω πολιτικών. Αντίθετα, η αναπτυξιακή πολιτική ταυτίζεται με την αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας και την εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στην αγορά προϊόντος, υιοθετώντας την υπόθεση, ότι η ιδιωτική επένδυση θα ανταποκριθεί επαρκώς σε αυτού του είδους τις μεταρρυθμίσεις (Αργείτης, κ.α., 2011- Παπαδημητρίου, κ.α., 2013). Δεν διατυπώνει,

όμως, πρόταση ενίσχυσης των αναγκαίων πόρων για τις επενδύσεις, είτε αυτό επιτυγχάνεται έμμεσα (πχ. μείωση της φορολογίας των επιχειρήσεων), είτε έμμεσα (πχ. με άμεση χρηματοδότηση χαμηλού κόστους).

«Οι σημερινές οικονομικές συνθήκες είναι σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα μιας ανόητης πολιτικής που βασίζεται σε μια σαθρή οικονομική θεωρία η οποία προβάλλει την *επεκτατική λιτότητα*, μαζί με τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, ως την καλύτερη συνταγή για την μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ανάπτυξη σε χώρες όπως η Ελλάδα, δηλαδή, χώρες με μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα και υψηλές αναλογίες δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ (Παπαδημητρίου, κ.α., 2013).

Η πολιτική αυτή αποδοκιμάζεται από μεγάλη μερίδα οικονομολόγων και πολιτικών. Ακόμα και το ΔΝΤ²⁴ –όπως αναφέρεται από τον Παπαδημητρίου και τους συνεργάτες του- αναγνωρίζει τα σοβαρά λάθη στις υποθέσεις που έγιναν σχετικά με τα προβλεπόμενα ετήσια ελλείμματα και τις αναλογίες χρέους προς ΑΕΠ και με τους υπολογισμούς των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών.

Σε αντίθεση με τον ισχυρισμό της θεωρίας της «επεκτατικής λιτότητας» που υπολόγιζε τον δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή να είναι κοντά στο μηδέν, ή ακόμη και λιγότερο, η μείωση των κρατικών δαπανών και των επενδύσεων έχει αποδειχθεί ότι προκάλεσε μια πολύ μεγαλύτερη απώλεια της παραγωγής, με την τιμή του πολλαπλασιαστή να είναι μεγαλύτερη του 2,5 (Παπαδημητρίου, κ.α., 2013). Ή με άλλα λόγια, όπως θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς, με την «επεκτατική λιτότητα» ενισχύθηκε η ύφεση (ή επεκτάθηκε ...η λιτότητα) κατά 2,5 φορές.

Η ύφεση βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη και υπονομεύει την ικανότητα των εταιρειών και των νοικοκυριών να πληρώνουν φόρους, με την οικονομία να έχει υποχωρήσει σημαντικά (άνω του 25%) σε πραγματικούς όρους, από το 2008 μέχρι και σήμερα. Το γεγονός αυτό πλήττει την άντληση εσόδων από τη φορολόγηση και καθιστά δύσκολη την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων που έχουν συμφωνηθεί με τους δανειστές.

Η προώθηση άδικων μέτρων, όπως οι οριζόντιες περικοπές μισθών, συντάξεων και η περιστολή του κοινωνικού κράτους, θέτει σε αμφισβήτηση τις αγαθές προθέσεις της κυβερνητικής παρέμβασης και μπορεί να οδηγήσει σε πώλωση. Κατά την BNP Paribas²⁵, το υπερβολικό δημόσιο χρέος μπορεί οδηγήσει μόνο σε περιορισμό της α-

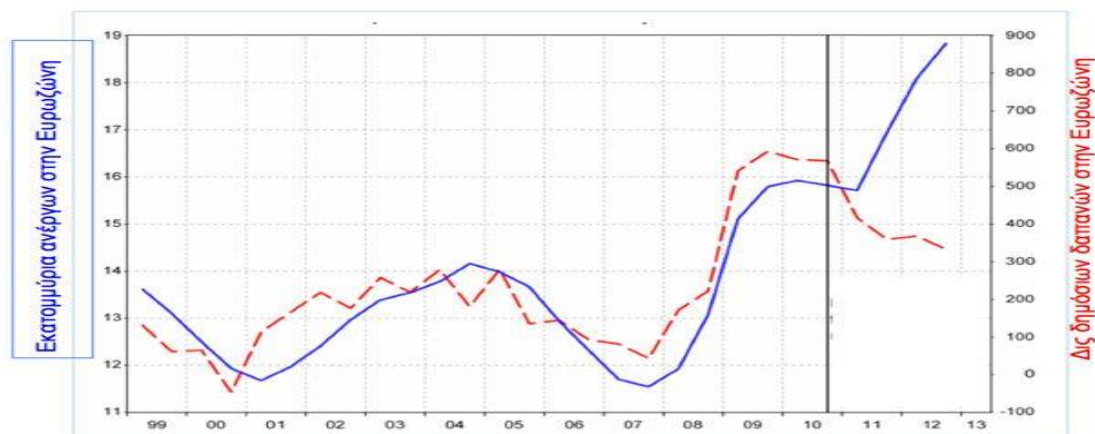
24 Σε επίρρωση τούτου, το ΔΝΤ, παραδέχθηκε ότι το πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα, ήταν άδικο, σκληρό και «αποτυχημένο», την ίδια ώρα μάλιστα που η τρόικα επιμένει στη συνέχισή του, με το σκεπτικό ότι η χώρα έχει δεσμευθεί να το εφαρμόσει. <http://www.inout.gr/>, 16/3/2014.

25 Γαλλική Τράπεζα, βλ. <http://www.reporter.gr/Chrhmatisthrio/item/222974>, επίσκεψη την 17/8/13

νάπτυξης. Όσο συσσωρεύεται το χρέος, το ίδιο κάνει και το κόστος της εξυπηρέτησής του, περιορίζοντας τα έσοδα που θα μπορούσαν να έχουν διατεθεί για τη χρηματοδότηση άλλων δαπανών. Η ευαισθησία στις διακυμάνσεις των επιτοκίων αυξάνεται επίσης. Το δημόσιο χρέος αυξάνει, όπως έχει αναφερθεί, τις ανάγκες χρηματοδότησης της κυβέρνησης σε τέτοιο βαθμό που οδηγεί σε πτώση ή πάγωμα ιδιωτικών επενδύσεων και σε αύξηση των επιτοκίων.

Κατά τον Βαρουφάκη²⁶ «η εγκληματική ανοησία που χαρακτηρίζει σήμερα την οικονομία της Ευρωζώνης δεν χρειάζεται παρά ένα διάγραμμα για να εμφανιστεί σε όλο της μεγαλείο. Η μπλε γραμμή (στο διάγραμμα που ακολουθεί) καταγράφει τον αριθμό των ανέργων κατοίκων της Ευρωζώνης από το 1999 μέχρι σήμερα, ενώ η κόκκινη τις δημόσιες δαπάνες (σε δισ. €) για την ίδια περίοδο.

Διάγραμμα 3.8: Το διαζύγιο δημοσίων δαπανών & απασχόλησης

ΠΗΓΗ: Γ. Βαρουφάκης, <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.oikonomia&id=25572>

Μέχρι το 2010 (το γενέθλιο έτος του Μνημονίου μας, το οποίο αποτέλεσε τη βάση όλων των πακέτων «διάσωσης» και «δημοσιονομικής προσαρμογής» της Ευρωζώνης), η μπλε και η κόκκινη γραμμή «χόρευαν» μαζί: Ανέβαινε η ανεργία, ανέβαιναν και οι δημόσιες δαπάνες - καθώς οι κυβερνήσεις δαπανούσαν περισσότερα σε επιδόματα ανεργίας, προγράμματα επενδύσεων κλπ.. Κατέβαινε η ανεργία, μειώνονταν αντίστοιχα οι δημόσιες δαπάνες. Έως ότου φτάσαμε στην Κρίση του 2008 που έστειλε την ανεργία στα 16 εκατομμύρια, η Ελλάδα κατέρρευσε το 2010 και άρχισαν η λιτότητα, τα δάνεια, τα Μνημόνια».

²⁶ Από το άρθρο του Γιάννη Βαρουφάκη –καθηγητή οικονομικών στο Πανεπιστήμιο του Τέξας των ΗΠΑ- στη διεύθυνση <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.oikonomia&id=25572>.

4. Συμπεράσματα και Προτάσεις

Η φορολογική πολιτική που ακολούθησαν όλες οι κυβερνήσεις της Ελλάδας, διακρινόταν πάντοτε από πολιτική ή κομματική σκοπιμότητα και αναποτελεσματικότητα. Η φορολογία δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ ως εργαλείο για την επίτευξη των στόχων της δημοσιονομικής πολιτικής, όπως προτάσσει η θεωρία και η πρακτική. Στόχευε πάντα στην εξυπηρέτηση μικροπολιτικών σκοπιμοτήτων και στην προώθηση συγκεκριμένων, κάθε φορά, συμφερόντων. Πράγμα που εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα παρά την καταπόνηση το ελληνικού λαού.

Οι όποιες μεταρρυθμίσεις, στο πλαίσιο της μνημονιακής πολιτικής, παρέμειναν ευχολόγια ή στην καλύτερη περίπτωση, νόμοι σε κάποια συρτάρια υπουργείων. Σε αντίθεση, εφαρμόζεται μια σκληρή φοροεισπρακτική πολιτική που αποδυναμώνει ακόμα περισσότερο τον ήδη ισχνό ιδιωτικό τομέα και πλήττει τα χαμηλά εισοδήματα. Μια εστιασμένη πολιτική στη συλλογή εσόδων με κάθε τρόπο, για την εξυπηρέτηση και μόνο του χρέους. Χωρίς καμία υπόνοια ανάπτυξης και ακόμη, χωρίς τον αναγκαίο, ρηξικέλευθο σχεδιασμό ενός φορολογικού μηχανισμού που θα καθιστούσε αποτελεσματική την άσκηση μιας δικαιότερης φορολογικής πολιτικής.

Με τις συνθήκες που περιγράφηκαν ήδη, δίχως τις απαραίτητες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, είναι αδύνατο να προκύψουν τα απαιτούμενα φορολογικά έσοδα που θα ικανοποιήσουν τους «σωτήρες» μας. Δίχως τη δημιουργία νέων και πραγματικών θέσεων εργασίας, η ανεργία θα βαίνει συνεχώς αυξανόμενη, περισσότερα στρώματα του ελληνικού λαού θα εξαθλιώνονται και βέβαια, θα είναι αδύνατο να επέλθει η ανάκαμψη και η τόνωση της ζήτησης.

Η γενική παραδοχή είναι, πως τα μέτρα του μνημονίου έχουν αποτύχει- παρά την περί αντιθέτου προσπάθεια των ιθυνόντων της τρόικας να καταδείξουν κάποια «επιτυχία» (*success story*) στην πολιτική τους. Είναι καταφανής η ανάγκη αναπροσανατολισμού της υφιστάμενης πολιτικής, προς ένα αναπτυξιακό μοντέλο το οποίο θα εδράζεται σε μια αναγνωρισμένη θεωρία και σε μια επιτυχημένη πρακτική μέσω της οποίας θα είναι δυνατή η ώθηση των επενδύσεων και της απασχόλησης, με συνέπεια την ενίσχυση του πραγματικού πλούτου της χώρας.

Με άλλα λόγια, η χώρα θα πρέπει να προχωρήσει σε αξιοποίηση του διανοητικού της κεφαλαίου και την κατάργηση των κάθε είδους αποκλεισμών από την αγορά, απαλλαγμένη από τις αγκυλώσεις του παρελθόντος και από τον εναγκαλισμό της με συγκεκριμένες ομάδες που προτάσσουν τα δικά τους συμφέροντα, με την αρωγή ενός

γραφειοκρατικού μηχανισμού που ανακόπτει και αποθαρρύνει κάθε προσπάθεια πραγματικής ανάπτυξης.

Ένα κείμενο εργασίας σε επίπεδο πτυχιακής, είναι φυσικό να έχει ατέλειες και να αφήνει πολλά αναπάντητα ερωτήματα, χωρίς ταυτόχρονα να μπορεί να προτείνει και λύσεις. Παρά τούτα, επιχειρεί να αποδώσει μια, κατά το δυνατόν, ολοκληρωμένη εικόνα για κάποιον που τον ενδιέφερε κάτι παραπάνω από την απλή ενημέρωση.

Το θέμα που επιχειρήσαμε να εξετάσουμε, είναι τεράστιο και δεν μπορεί να καλυφθεί επαρκώς από μια εργασία όπως αυτή. Είναι δυναμικά εξελισσόμενο και απαιτεί διαρκή παρακολούθηση, τόσο σε επίπεδο έρευνας όσο και εφαρμογής, καθώς δεν αποτελεί ούτε άσκηση επί χάρτου, ούτε αντικείμενο μελέτης εργαστηριακού χαρακτήρα

5. Βιβλιογραφία

5.1 Ελληνόγλωσση

1. Αργεΐτης, Γ., Δαφέρμος, Ι. & Νικολαΐδη, Μ. (2011), Κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα: αιτίες και προοπτικές, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Επιστημονικές Εκθέσεις (Reports) / 4.
2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2013), «Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής», Συνεισφορά της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_el.pdf .
3. Gayer, T., Rosen, H.S., Καπλάνογλου, Γ., Ράπανος Β. «*Δημόσια οικονομική: Σύγχρονη θεωρία και ελληνική πραγματικότητα*», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2011.
4. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (2012),«*Η ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση*», Ετήσια Έκθεση, Αθήνα, www.inegsee.gr/.
5. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (2013),«*Η ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση*», Ετήσια Έκθεση, Αθήνα, www.inegsee.gr/.
6. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (2014),«*Η ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση*», Ετήσια Έκθεση, Αθήνα, www.inegsee.gr/.
7. ΙΟΒΕ, «*Φορολογικό Σύστημα: Μέτρα ή Μεταρρύθμιση*», Εκδήλωση/ συζήτηση στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 08/11/2012, <http://www.blod.gr/lectures/Pages/>.
8. ΚΕΠΕ, «*Οικονομικές εξελίξεις*», Τετραμηνιαία Έκδοση του Κέντρου Προγραμματισμού & Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα, Αρ. Τεύχους 20, Φεβρουάριος 2013.
9. Λαμπριανίδης, Λ. «*Επενδύοντας στη φυγή: η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Κριτική, 2011.
10. Παπαδημητρίου, Β., Δ, Νικηφόρου, Μ.& Zezza, G. (2013), «*Η ελληνική οικονομική κρίση και η εμπειρία με τις πολιτικές λιτότητας: Μια στρατηγική ανάλυση*», *Levy Economics Institute of Bard College*, NY USA.
11. Παπαστάμκος, Γ. & Κότιος, Α., «*Η κρίση της Ευρωζώνης . Κρίση του συστήματος ή της πολιτικής;*», <http://www.naftemporiki.gr/story/329780>.
12. Stiglitz, J. «*Οικονομική του Δημόσιου Τομέα*», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1992.
13. Γάτσος, Ν., «*Θεωρία των φόρων και φορολογική πολιτική*», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2012.
14. ΥΠΟΙΚ, «*Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016*», Αθήνα, 2012.

15. ΥΠΟΙΚ, Εισηγητική Έκθεση προϋπολογισμού 2015, Αθήνα, Νοέμβριος 2014.
16. ΥΠΟΙΚ, Δελτίο Δημόσιου Χρέους, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014.
17. Φωτόπουλος, Ι. (2010), «Η διοίκηση του ελληνικού φορολογικού συστήματος - Tax administration, *Περιοδικό ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ*, Τεύχος 63, σελ. 893.
18. Χολέζας, Ι., «Η ελληνική αγορά εργασίας σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης και η «Εγγύηση για τη Νεολαία»», ΚΕΠΕ, Αθήνα, 2014.

5.2 Ξενόγλωσση

19. Hemmelgarn, T. & Nicodeme, Γ. (2010), “The 2008 Financial Crisis and Taxation Policy”, *European Union Taxation Papers*, Working Paper No 20.
20. Featherstone, K. (2011). “The Greek sovereign debt crisis and EMU: a failing state in a skewed regime”, *Journal of common market studies*, 49 (2). pp. 193-217.
21. Foster, J.B. & McChesney, W.R. (2013), *The Cultural Apparatus of Monopoly Capital-An Introduction*, <http://monthlyreview.org/2013/07/01/the-cultural-apparatus-of-monopoly-capital#top>.
22. Kaplanoglou, G. & Rapanos, V. (2011), “The Greek Fiscal Crisis and the Role of Fiscal Governance”, *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southern Europe*, GreeSE Paper No 48.
23. Pedroso, P. (2014), “Portugal and the Global Crisis: The impact of austerity on the economy, the social model and the performance of the state”, Friedrich Ebert Institute, <http://www.bruegel.org/>.
24. Ranga, M. & Etkowitz, H. (2012). “Great Expectations: An Innovation Solution to the Contemporary Economic Crisis”, *European Planning Studies*, Routledge, <http://dx.doi.org/10.1080/09654313.2012.709059>
25. Romer, D. C., (2012), “Fiscal policy in the crisis: Lessons and policy implications”, <http://elsa.berkeley.edu/~cromer/Lessons%20for%20Fiscal%20Policy.pdf>.
26. Steinbock, D. (2012). “The Eurozone debt crisis: Prospects for Europe, China and The United States”, *American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Policy*, 34(1): 34-42.